Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

GÖTEBORGS UNIVERSITET

[illegible]

IV

GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK
100163 1732

Centralbiblioteket
Kyrkohist.
Sv.
Mission
Acta
Svenska missions-
förbundet

Sv. 52/1164

Allmuv von Ester

d. 31/3 1910.

Berta.

Ester Andersson Bergsg. 2 V.

Stockholm

D. V. s länskirkel

MÖRKA SKUGGORS LAND

ELLER

NÅGOT OM

KINA OCH DESS FOLKLIF

AF

EVA SKÖLD
MISSIONÄR

STOCKHOLM
SVENSKA MISSIONSFÖRBUNDETS EXPEDITION

STOCKHOLM
SVENSKA BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAGET
1907.

FÖRORD.

Föreliggande skildringar, som fru Eva Sköld på vår uppmaning skrifvit, äro egnade att gifva en föreställning om förhållandena i Kina. Och vi tro, att hon på ett mycket tillfredsställande sätt löst denna uppgift. De flesta af oss ha visserligen förut läst eller hört talas om de saker, som i denna broschyr beskrifvas. Men vi få dem här i ett ordnadt, sammanhängande helt, som ger oss en inblick i såväl de lägre klassernas glädjefattiga lif som mandarinernas och de kejserligas öfverdådiga och ceremoniösa lefnadssätt. De bilder och jämförelser, som användas, äro så talande, att man vid genomläsandet af dem tycker sig stå midt ibland detta urgamla, underbara folk, som ännu är världens äldsta och största nation. Beskrifningen ger oss om Kina ett totalintryck, som icke lätt utplånas.

Vår önskan är, att denna skildring måtte blifva läst af många och väcka upp ett ännu större intresse för det själfuppoffrande arbete, som af våra svenska missionärer utföres bland dessa många miljoner människor i östern.

Stockholm den 20 april 1907.

Wilh. Sjöholm.

Inledning.

Kina är otvifvelaktigt det äldsta nu bestående rike på jorden. Med afseende på dess historia säger den bekante d:r Faber: »Olyckligtvis saknas en god kinesisk historia. Att göra bruk af de kinesiska auktoriteterna är mycket tidsödande och tröttsamt — — — det är knappast möjligt att genomgå allt material, som finnes, i en hel lifstid.»

Angående Kinas etnografiska förhållanden säger den berömde författaren Arthur Smith: »Lefnadsställningar och förhållanden i det kinesiska folklifvet äro så totalt olika, hvad vi äro vana vid, att det är mycket svårt att tydligt beskrifva desamma. Ibland några fundamentala enheter är det kinesiska folklifvet uppfylldt af en förvillande mångfald. Hur länge någon än varit i Kina, så finnes alltid lika mycket som någonsin, hvilket han aldrig hört talas om, men som kinesen tycker borde vara klart för hvars och ens inre blick.»

»Den, som varit längst bosatt i landet, är blott en lärjunge liksom de öfriga. Detta sakförhållande har sin grund i den urgamla kinesiska civilisationen liksom ock i dennas oerhörda utsträckning. För denna orsaks skull tro vi, att en sammanhängande och ordnad redogörelse för företeelserna i det kinesiska folklifvet är en hopplös omöjlighet. Det skulle behöfvas alla Kinas innebyggares gemensamma sakkännedom att göra det fullständigt. Att sammanföra det skulle bli ett arbete för flere mansåldrar, och de volymer, som komme att sammanskrifvas, skulle fylla det största bibliotek.»

»Det enda utförbara sättet att föröka vår kunskap i ett så oceanlikt ämne är att i större eller mindre detaljer betrakta sådana företeelser, som händelsevis hafva kommit inom vår begränsade synkrets. Icke två personer hafva samma synkrets, och icke två synkretsar hafva samma område.»

Af ofvanstående förstås lätt, att den kännedom om världens äldsta rike och talrikaste folk, som läsaren genom föreliggande lilla skrift kan erhålla, blir högst minimal. Hvad som här meddelas, är dock verkliga fakta och skall därför, hoppas vi, i sin mån bidraga till förökad kännedom om Kinas land och folk.

KAP. I.

Geografisk öfversikt.

Läge och storlek. Kinesiska riket eller Kina med biländerna Mandschuriet, Mongoliet, Öst-Turkestan och Tibet är beläget i Östra Asien. Det kallas vanligen af landets folk Chongkueh = Midtens rike, emedan man tänkt sig jordens yta som en platt, fyrkantig skifva, af hvilken Kina upptog den mellersta och största delen. Det kallas äfven Hua-kueh = Blomsterriket, Ta tsing-kueh = Det stora, rena riket, och Tien-chow = Den himmelska dynastien. Från detta senare har benämningen Himmelriket sitt ursprung. Namnet Kina härleder sig från Kin, som i forntiden var en vasallstat vid Huang-ho (Gula floden) och troligen medelpunkten för de många mindre stater, som småningom genom eröfringar blefvo sammanlagda till det nuvarande jätteväldet.

Det är nu vida mindre än för 50 år sedan, då det nådde sin största utsträckning, men äger dock en ytvidd af 11,140,000 □-km. och är således större än hela Europa, hvars ytinnehåll är 9,800,000 □-km. Tyskland är 545,000, Sverige 447,862 och landskapet Småland 30,650 □-km. Kina är alltså omkring 20 gånger så stort som Tyskland, mer än 25 gånger så stort som Sverige samt 363 gånger så stort som Småland.

Folkmängd. Kinas invånareantal anses nu vara 402,000,000, nära $^1/_4$ af hela jordens befolkning. — En så tillförlitlig folkräkning som i vårt land

finnes dock ej. — Om 30 kineser i minuten ginge förbi en viss punkt både dag och natt, så skulle det taga öfver 25 år, innan de alla hunnit förbi densamma.

Det har påstått, att Kina är öfverbefolkadt, men så är förhållandet endast på slätterna i de bördiga floddalarna.

Hela riket har ett invånareantal af ung. 35 personer på □-km. Tyskland har 106, Storbrittanien 137 och Belgien 238 på samma yta.

Sverige har blott 12 personer på □-km., beroende på de mycket glest befolkade nordliga provinserna. Kina är således nära 3 gånger så tätt befolkadt som Sverige men blott omkring $^1/_3$ så tätt som Tyskland.

Klimat. Klimatet är mycket olika i skilda delar af landet, beroende till stor del på dess oerhörda utsträckning. Södra delen af riket har nästan tropiskt klimat. I norr äro vintrarna mycket kalla och somrarna hetare än på samma breddgrad i Europa. I Central-Kina är klimatet något fuktigt och somrarna ofantligt heta och tryckande. Under den hetaste tiden — juli—augusti — kan väl temperaturen för någon dag eller mer gå ned till 30° C. och något därunder, men vanligen är den mellan 35 och 40° C. och därutöfver i skuggan. På nätterna sjunker temperaturen något, men som då fullkomlig vindstilla vanligen råder, så är nattens svalka ej synnerligt stor. Jag har hört sjöfarande påstå, att luften i Hankow under de hetaste sommarnätterna är så tryckande, att det knappt är värre på någon plats af jorden. Vintrarna äro korta — hufvudsakligast januari och februari — men ganska kalla. Luften känns mera skarp och bitande än i Sverige vid vida högre breddgradd. Höst och vår äro de skönaste årstiderna. Hastiga väderombyten förekomma.

Natur. Kina är i väster och söder ett bergland, hvarifrån förgreningar utgå. Mellan dessa flyta de stora floderna genom sina mot öster alltmer vidgade dalar, som småningom bilda vidsträckta slätter, af hvilka den största — vid nedre loppet af Jangtsi — säges vara 120 sv. mil lång samt 25 till 85 mil bred.

Floder. Bland floderna märkas Huang-ho (Gula floden) i norr och Si-kiang (Västra floden) längst i söder. Den mellersta och största floden är Jang-tsi-kiang. Jang betyder haf, tsi son och kiang flod (alltså: floden, hafvets son). Den kallas äfven Ta-kiang = stora floden, och Chang-kiang = långa floden.

Vattendrag i Kina.

Samfärdsel. Denna flod är segelbar omkring 200 sv. mil från kusten, och den mest lifliga samfärdsel äger rum på densamma, hvadan den blifvit kallad Kinas pulsåder. Dess gulaktiga vatten plöjes af engelska, kinesiska, tyska och japanska passagerare- och handelsångare med regelbundna turer. Där ser man lastfartyg från långt aflägsna länder och flera nationers krigsskepp. Segel- och roddbåtar i tusental samt timmer- och bambuflottor, försedda med små hyddor till sina förares bekvämlighet, synas ständigt på dess yta sakta glidande mot sina bestämmelseorter.

Utom dessa jättelika vattendrag genomskäres landet af många smärre segelbara floder och snart sagdt oräkneliga kanaler i olika riktningar. Insjöar äro däremot ej synnerligt talrika. Utmed den långsträckta kusten finnas goda hamnar, och en liflig sjöfart idkas.

Den allra lifligaste trafiken är nedanför och omkring den för sin téexport bekanta millionstaden Hankow. Denna stad har fått sitt namn af en flod vid namn Han, som

Oxkärra.

faller ut i Jang-tsi väster om Hankow och skiljer denna stad från en annan sådan vid namn Han-yang. Hanflodens stränder bekransas på en sträcka af omkring 5 km. från dess utlopp af tätt intill hvarandra hopträngda kinesbåtar. Ned emot flodmynningen ligga dessa i flera rader på hvardera sidan, så att blott en smal passage i midten är fri. På något afstånd ser det ut som en skog af masttoppar. På dessa och liknande båtar bo tusentals människor året om. Men detta är ej, som man påstått, för att spara den odlingsbara jorden utan af helt annan orsak. Då

skepparen för sin utkomsts skull nästan ständigt måste vistas på sin båt, så föredrager han att ha de sina med sig, hvilket är möjligt för kineserna, emedan de ha så små lefnadsbehof. Stilla vid hamnplatserna ligga de endast vid af- och pålastning samt då de vänta på frakt.

På senare år ha åtskilliga järnvägar blifvit byggda. Den längsta af dessa sträcker sig mellan Hankow och Peking, rikets hufvudstad. Den tillämnade järnvägen mellan

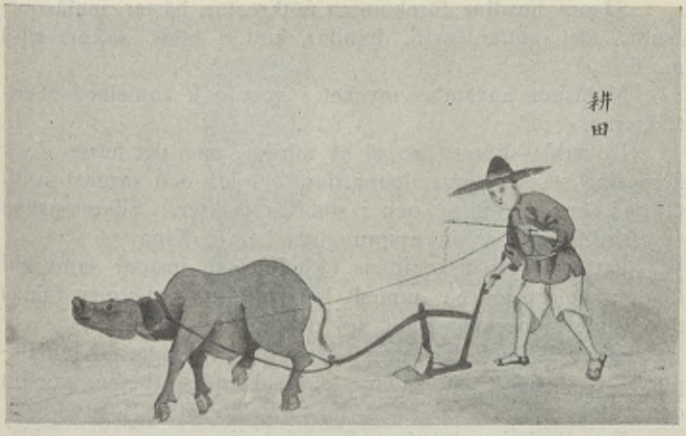

Plöjning.

Kanton och Wuchang blir äfven lång samt mycket betydelsefull.

Näringar. Landet är i allmänhet väl bevattnadt och i synnerhet i floddalarna mycket fruktbart. Jorden brukas väl och aftvingas ofta 2, stundom 3 skördar om året. Där odlas hvete, korn, majs, ärter, bönor och grönsaker samt bomull, sockerrör och sydfrukter.

I odling af ris och te samt silkesmaskafvel säges Kina öfverträffa alla länder i världen. Där odlas äfven tobak och opium. (En lag är dock helt nyligen utfärdad,

som befaller, att all odling såväl som införsel af opium skall vara slut inom loppet af 10 år, och ett verkligt härnadståg mot opiumbruket har börjat från högsta ort.) I södra och mellersta Kina trifves bambu samt palmer och många andra slag af ständigt gröna löfträd såväl som sådana, hvilka fälla sina blad. Bland de i vårt land kända äro acasia-, päron-, persike- och mullbärsträd. Längre mot norr växa äfven barrträd. Kort sagdt: i Kina finnes både söderns och nordens växtvärld representerad.

Såsom husdjur förekomma nötkreatur, hästar, mulåsnor, åsnor, får, getter, svin, hundar, kattor, höns, ankor, gäss m. fl.

Mulåsnor användas mycket i norr och kameler i ökentrakterna.

De vilda djuren äro ej så talrika, men det finnes dock flere slag såsom tigrar, leoparder, björnar och vargar m. fl. Giftiga ormar finnas ock i somliga trakter. Silkesmasken och guldfisken ha sitt ursprungliga hem i Kina.

Ett gifvande fiske idkas i floder och insjöar samt vid de oräkneliga öarna utmed hafskusten. I bergen finnas flere slags mineralier samt kol och salt m. m.

Handeln och industrien äro mycket lifliga. Kina exporterar råsilke och siden, te, lackerade arbeten, porslin och tusch m. m.

Dr. E. Faber lät för några år sedan från en encyklopedi utskrifva en förteckning af i närvarande tid befintliga natur- och industriprodukter och erhöll däråa 8,093 olika namn. Dessa voro:

Naturprodukter: Af sädesslag 862, af bambu 257, af blommor och örter 1,972, af grönsaker 832, af frukt- och andra träd 1,097, af fåglar 154, af däggdjur 251, af fiskar och kräldjur 786 och af insekter 297.

Af industriprodukter: Mineraliska 263, botaniska 151, animaliska 157 och af andra mänskliga produkter 654.

Af det hela hörde 5,020 slag till botaniken, 1,848 till zoologien och 1,225 till industrien. Många af dessa kunna dock ej bestämdt särskiljas utan genom att jämföra de

olika föremålen. För detta ändamål behöfdes nödvändigt ett museum, men sådana saknas. På senare år ha dock hus uppförts i Wuchang, hvarest insamlingar finnas att se eller köpa. Det blir troligen med tiden ett riktigt museum.

Många af dessa produkter äro okända i andra land, och somliga af dem kunna måhända bli exportvaror. Många naturalster finnas dessutom, säges det, hvilkas värde ännu är okändt för kineserna. Det anses af somliga, att Kina

Son bär sin moder tiggande.

skulle kunna försörja 5 gånger så många invånare, som där för närvarande finnas.

Kinas fattigdom. Oaktadt all Kinas rikedom och många naturliga hjälpkällor råder den djupaste fattigdom bland allmogen, en fattigdom och nöd, hvars gräslighet är sådan, att man här hemma svårligen kan göra sig en föreställning därom. Inuti landet — fjärran från hamnstäderna — kan ofta en arbetare ej förtjäna mer än 5, 6 kr. i månaden. Det är naturligt, att det i bästa fall skall vara knappt nog att försörja sig och de sina

på en sådan inkomst, men tillstöta arbetslöshet, sjukdom och dödsfall, så återstår intet annat än att låna, så länge det går, och sedan tigga eller svälta. Tiggare och tjufvar finnes det därför godt om. Öfversvämningar härja ofta stora landssträckor, då de, som ej drunkna, i stora hopar ge sig i väg till bättre lottade distrikt och tigga. Svårartade smittosamma sjukdomar grassera ock understundom, särskildt efter öfversvämningarna. Årligen dö tusenden direkt eller indirekt af svält.

KAP. II.

Fysiska egenskaper etc.

Kineserna tillhöra den mongoliska rasen. Till storleken äro de i allmänhet något mindre än västerns folk samt hafva rakt och vanligen rikligt svart hår. Männen låta raka sitt hår rundt kring hårfästet samt öfver hela hjässan. Den öfriga delen af håret låta de växa och fläta det samt låta flätan hänga utefter ryggen. Den är stundom så lång, att den med tillökning af de vanliga silkestofsarna räcker till knävecket eller ännu längre. Arbetsfolk och soldater vira den ofta rundt kring hufvudet eller sätta upp den i en knut rundt kring en kuai-tsi (matpinne) för bekvämlighets skull.

Männen äro i allmänhet starka och härdade. De kunna ligga under ett träd på blotta marken, stundom vid ena sidan af stadsgatan eller tvärs öfver en skottkärra och sofva i god ro.

Om sommarkvällarna i Centralkina kan man få se dem taga ut sina bambusoffor på gatan och taga sitt läger öfver natten, endast iklädda ett par tunna byxor och stundom en lätt jacka eller väst, och en båtsman sofver ofta på bara golfvet (bottnen eller däcket) i fören af båten med liknande beklädnad samt ena armen till hufvudgärd.

Kvinnorna äro ju vanligen svagare än männen, och i Kina är skillnaden öfver hufvud taget större än i andra land. Anledningen till detta förhållande torde till stor del bero på den onaturliga och fördärfbringande fotbindningen.

KAP. III.

Drag ur Kinas historia.

Den urgamla kulturen.

I ordet kultur innefattas mycket, men *en* otvetydig mening däraf är väl förmågan att göra naturen sig underdånig och förmå den att tjäna mänskligheten. Detta var kändt i Kina under den mest aflägsna forntiden i långt högre grad än i de omgifvande länderna. Redan för 5,000 år sedan funnos hus och monument samt ståtliga grafvårdar. Öfver- och underkläder, mössor, skor och smycken begagnades sannolikt redan vid den tiden. Både vegetabilisk och animalisk föda tillagades genom kokning. Af detta förstås, att kineserna redan då voro industriidkare. Spinning och väfning, arbete i sten och metall, snickeri, annat träarbete och krukmakeri öfvades. Saker förfärdigades af bambu, säf och strå, pälsskinn och läder. Glasmästare, byggmästare, vapensmeder, garfvare och repslagare voro i verksamhet. Af de sköna konsterna var musiken mest praktiserad, och 8 slags musikinstrument funnos. Skjutande med pil och båge ansågs som en konst. Skicklighet i krig värderades högt, och till 1,000 år före vår tidräkning öfverträffade kineserna sina grannfolk med afseende på vapen och krigsduglighet.

Skrifkonsten förekom tidigt samt uppodlades alltmera, och en vidtomfattande litteratur jämte statsalmanacka och tidningar uppkommo. Ett statspostverk samt äfven privata postarrangemang upprättades.

Af uppfinningar, somliga mer än 2,000 år gamla, må nämnas: kompassen, krutet, boktryckerikonsten, porslinet, papper, penna och bläck, egentligen tusch och pensel, träsnitt, fyrverkeri, socker, olja, cinober, järn, svafvel, alun, speglar, solfjädrar och skönhetsmedel. Kineserna förstodo konsten att emaljera och brodera, att bruka koppar- och pappersmynt, kanaler, broar, hängbroar, allmänna stråkvägar, mått och vikt, lyktor, lampor, fernissa, lackering, glas, horn- och elfenbensgods, astronomiska instrument, maskiner för bevattning m. m.

Kejsarne. De kinesiska kejsarnes historia är upprörande. Från år 6 före vår tidräkning till år 1620 mördades 46 kejsare, somliga tillsammans med hela sin familj, andra dogo i fångenskap eller landsflykt, och åter andra dödade sig själfva. (Enligt kinesernas idé är det olämpligt att skrifva historia om den regerande dynastien, hvarför historien vanligen slutar med Ming-dynastiens upphörande för öfver 250 år sedan.) Huru många furstliga personer och ämbetsmän, som på ett våldsamt sätt ljöto döden under samma tid, är omöjligt att beräkna. Kejsarne lefde ett mer eller mindre omoraliskt lif samt läto ofta oskyldigt blod flyta, och så kom deras tur att lida, hvad de förtjänat. Somliga tider följde skräckscenerna så tätt på hvarandra, att de bildade liksom en bloddrypande kedja. Och detta land är det, som kallats »det himmelska riket» och dess monarker »himmelens söner», »Guds ställföreträdare på jorden».

De kejserliga kvinnorna. Den, som först införde månggifte, var en äkta konfusianist vid namn Yao, i det han gaf båda sina döttrar till hustrur åt sin efterträdare. Något harem fanns dock ej förrän 1,000 år senare. I regel ansågs blott en hustru för kejsarinna, ehuru mongoler och tartarer hade flera, intill senare tiden, då *en* är laglig kejsarinna. Men jämte denna har kejsaren 9 hustrur af 2:dra klass, 27 af 3:dje, 81 af 4:de samt en mängd af lägre rang. Stundom har deras antal uppgått till 10,000 och sällan mindre än 2 à 3,000. Den närvarande kejsaren säges ha 2,000. Flera måste ständigt stå till tjänst men utbytas dagligen mot andra. Kejsarinnan råder öfver alla de andra hustrurna, men så länge kejsarens mor lefver, står hon själf under hennes kommando. I verkligheten förhåller det sig dock så, att en favorithustru ofta regerat kejsaren och följaktligen hela palatset samt med tiden äfven riket. Flera exempel kunde andragas, men den nuvarande änkekejsarinnan är bevis nog. Okyskhet, afundsjuka och de gräsligaste intriger med ty åtföljande orättvisor, strider och mord hafva varit det betecknande bland dessa arma kvinnor.

Kejsaren Kuang Hsü.

Änkekejsarinnan.

Eunuckerna. Seden att hålla eunucker som tjänare inom det kejserliga palatset synes hafva blifvit införd under Chow-dynastien, 1,100 år före vår tideräkning, möjligen vid samma tid, det började hållas harem. Först användes därtill endast sådana, som förbrutit sig, men sedan äfven gossar, som blifvit köpta eller af sina föräldrar blifvit bestämda för detta öde.

Föräldrarna ville på så sätt vinna inflytande inom palatset. Det berättas ock om en general, som blef satt att vara öfverkammarherre under kejsarens bortovaro, att han snöpte sig själf för att undgå de beskyllningar, som riktades mot honom, och vann därigenom stort anseende. Dr. Faber säger om eunuckerna: »Stor moralisk styrka behöfves för att bära ett sådant öde med jämnmod. I regel förbittras därigenom den naturliga dispositionen, och alla onda lidelser uppväckas genom lusten att hämnas. Historien berättar också endast ondt om dessa män, ehuru det torde hafva funnits ädlare karaktärer äfven bland dem.» Eunuckerna hafva tillvunnit sig stort inflytande i palatset, ja, år 1443 föll hela regeringen i en eunucks våld. Afund, intriger och anstiftande af mord ha varit lika vanliga bland dessa som bland de kejserliga kvinnorna.

Enligt lagen skall en kejsare ha 3,000 eunucker, men den närvarande lär ha endast omkring 2,000, af hvilka 18 äro lamapräster. Hvart och ett af kejsarens barn skall dessutom ha 30, brorsönerna 20, sonsönerna 10 och dessas söner 4 eunucker hvardera Ättlingarna af de högheter, som hjälpte mandschuristerna att eröfra Kina, måste hålla 20 eunucker i hvar familj.

Det är svårt att bilda sig en föreställning om de penningesummor, som årligen slukas i det kejserliga palatset. Det vore storartadt, om blott $^1/_{10}$ så mycket användes till förbättrande af vägar och fördämningar, kommunikationer och fattigvård etc.!

Statens uppkomst. Familjelif har förefunnits i Kina från äldsta tider. Under loppet af flera generationer ha af familjerna bildats stammar. Det tros,

att i tider af trångmål flera sådana stammar sedan slöto sig tillsammans under en ledare, hvilken erhöll höfdingevärdighet, och på det sättet bildades de s. k. vasallstaterna, af hvilka det nuvarande riket sedermera bildades. Höfdingevärdigheten blef med tiden ärftlig. Den förste höfdingen, hvars namn är kändt, hette Yao. Denne valde skickliga män till medhjälpare, hvilka han lät öfvertaga hvar sin del af styrelsen. Under denna tid förbättrades almanackan. Som tidräkningen reglerades af månen, så kom nyåret längre fram år efter år, och för att afvända detta ställdes så, att vissa år nu ha 13 mån.

KAP. IV.

Styrelse och rättsskipning.

Statsorganisation. Kejsaren säges vara envåldshärskare, men i själfva verkligheten är han det blott till namnet, ty hans despotism och olyckligtvis äfven hans bästa planer hindras i hög grad af ämbetsmännen.

Till kejsarens hjälp i regeringsärenden stå närmast de 6 ämbetsverken i Peking, nämligen civil-, finans-, ceremoni-, krigs-, lag- och publika arbetsdepartementet. Hvarje departement har två presidenter och fyra vicepresidenter. Dessa ämbetsverk kontrolleras af 2 kabinett, bestående af öfver- och undersekreterare, 10 rådgifvare och omkring 200 andra ämbetsmän. Här förvaras det kejserliga sigillet (25 modeller). Hufvudmännen i dessa departement och kabinett bilda tillsammans ett råd, hvars beslut kungöras i tidningen »Peking Gazette». Mongoliet, Turkestan och Tibet höra under utrikesdepartementet (Tsung-li-yamen). Af ämbetsmännen i Peking äro $^3/_4$ kineser och $^1/_4$ mandschurier. Tillsammans med högre och lägre beräknas deras antal till 20,000.

Provinsstyrelsen. Mandschuriet har en generalguvernör samt särskild styrelse. Det egentliga Kina är indeladt i 18 provinser. Af dessa ha Chili och Szchuen egen vicekonung eller generalguvernör. 13

provinser äro delade mellan 6 generalguvernörer, och 4 styras af endast guvernörer. De 8 generalguvernörerna ha dessutom 12 guvernörer under sig, så att tillsammans finnes det 8 generalguvernörer och 16 guvernörer. Af samma rang som dessa finnes i hvarje provins en skattmästare, en öfverdomare och en kansler. De kejserliga ämbetsmännens i provinserna antal säges vara omkring 2,000.

Brist på sammanhållning.

I många fall är administrationen i de särskilda provinserna oberoende. Afstånden från Peking äro dels för långa och dels äro kommunikationerna så otillräckliga, att det ej kan vara annorlunda. På senare tiden har en förbättring inträdt genom telegrafens införande m. m., men behofvet af en mera koncentrerad organisation gör sig alltfort gällande. Detta visade sig särskildt under kriget med Japan. Flottan var skingrad, och endast den norra afdelningen kom i verksamhet. Med armén var det ock illa beställdt. Trupper sammandrogos i mängd, men de saknade förenad ledning. Många trupper bestodo också af alldeles oöfvade, nyss värfvade arbetare. De penningar, som varit afsedda för att underhålla ett visst antal soldater, hade stannat i ämbetsmännens ägo. Följden blef nederlag, ty så länge hvar ämbetsman i mångt och mycket gör, hvad han behagar utan hänsyn till landets välfärd och gemensam lag, kan ej framgång vinnas.

De högre ämbetsmännen tillsätta lägre sådana efter eget godtycke, och deras antal är vida större än de förras. En stor mängd kandidater, som vänta på ämbete, finnes alltid. Många af dessa ämbetsmän hafva alls ingen eller otillräcklig lön. Som de i allmänhet utom hustru eller hustrur och barn ha en hel hop släktingar att försörja, så tvingas de att preja folket. Följden af detta är, att ämbetsmännens tankar hufvudsakligen riktas på att skaffa sig pengar. Folkets välfärd bry de sig föga om, och landets ställning till andra nationer taga de med i beräkningen endast, då omständigheterna tvinga därtill. Aktningsvärda ämbetsmän finnas dock, och det är att hoppas, att deras antal växer med tiden.

Chang-tsi-tong, vice-konung öfver Hupeh och Hunan.

De gräsligaste orättvisor förekomma. Ofta pinas en oskyldig, till dess han säger sig ha begått ett visst brott, och mycket sällan kan någon vinna upprättelse af en, som står öfver honom. Fängelserna äro usla hålor, dess invånare behandlas på ett rysansvärdt sätt. Om mandarinen dömt en fånge fri, så må dock ingen tänka, att rättstjänarne släppa honom, förrän de erhållit penningar. Den, som dömts till döden, halshugges ofta, men stundom ställes han i en järnbur på så sätt, att han kan nå golfvet blott med tåspetsarna, och i denna ställning får han förblifva, tills han dör. För mindre förseelser är en eller flera dagars bärande af »Kang» ett vanligt straff. Kang är ett af flera bräder hopsatt block med ett hål i midten för hufvudet, som brottslingen får bära ute på gatorna. Stundom äro flera sådana fastlåsta vid hvarandra.

Att folket fördrager nämnda förhållanden, torde närmast bero därpå, att ämbetsmannabanan icke är förbehållen åt någon viss klass utan är öppen för hvar och en, som genomgått den erforderliga examen. Mången gång hjälpa dock mutor vid examen, och ämbeten köpas för penningar.

En ärftlig aristokrati finnes men varar vanligen ej längre än den regerande dynastien. En kejsares afkomlingar sjunka en grad i hvarje generation, till dess de stå på samma nivå som folket.

Lokal administration.

En stam utgör ofta ett byalag, men i somliga byar är befolkningen af flera stammar, hvilka antingen bo i hvar sin del af byn eller ock om hvarandra. I sistnämda fall väljas äldste bland de gamla och mest ansedda. En sådan menighet utgör ett rike i smått, och de äldste äro där regenter och domare. De ha ej rätt att ådöma dödsstraff, men sådant förekommer dock. Ett par exempel må anföras. En fadermördare anklagades inför distriktsmandarinen af byns äldste. Men denne låtsade ej förstå, hvad mannen sade. Då han fortsatte sitt tal för att söka göra sig förstådd, befallde mandarinen, att man skulle slå och föra ut honom, emedan han var tokig. Utkommen beklagade mannen sig för rättstjänarne, hvilka sade

till honom: »Ja, du borde veta bättre. Gå nu hem och tillsammans med byns folk straffa den skyldige». Detta skedde. Mördaren blef lefvande begrafven. Efter detta fick den äldste bud att infinna sig hos mandarinen och erhöll omkring 100 kr. som belöning för denna handling. Orsaken till detta beteende af mandarinen är en lag angående föräldramördare, som den äldste tydligen saknade kännedom om. Denna lag bestämmer, att mördaren skall dödas genom att sakta skäras i stycken, och alla medlemmar af hans familj skola utrotas tillika med de närmaste grannarna. Distriktsmandarinen skall straffas, guvernören degraderas etc. — Icke långt från Wuchang förförde en ung man en flicka. När det blef kändt, samlades byns folk och dödade förföraren.

Ett mera vanligt men svårt straff är att bli utesluten från stammen. En sådan person har därmed förlorat alla medborgerliga rättigheter. Iakttagandet af seder och bruk utgör ofta en tryckande skattebörda för de fattiga. Sådana bruk äro subskriptioner till afgudafester, teatrar, dyrbara bröllop och likbegängelser, vid trolofningar och söners födelse m. m. Stundom händer det, att hus och land, ja äfven döttrar måste säljas för dessa pålagors skull. Ofta måste den mindre välbärgade vid sådana tillfällen låna sig fram, men när någon råkat i skuld, är det nästan omöjligt att bli fri därifrån, ty ränta betalas med 33 till 36 %, ja t. o. m. mer, och skulden öfvergår från föräldrar till söner. Om ej räntan betalas, så växer en liten summa snart till oerhörda belopp. I sådana fall händer det dock, att räntan efterskänkes den obemedlade, om blott kapitalet kan betalas. Men skulle sönerna få en förbättrad lefnadsställning, ja, då utkräfves allt.

Inga sanitära åtgärder vidtagas. Hvar och en får sopa rent vid sin dörr eller låta smutshögar ligga, och orena kärl stå utanför densamma just efter hvars och ens behag. All spillning i städerna bäres bort i öppna kärl. Det kan ske när som helst på dagen, och på vissa platser stå en hel rad med öppna kärl för männens bekvämlighet bakom ett

litet skydd utmed gatan. Renlighet eller smuts är en privatsak. I större städer sopas dock numera gatorna dagligen af för detta ändamål anställda arbetare. Döda kunna begrafvas hvar som helst, men oräkneliga likkistor placeras ofvan jord på fälten utanför stadsmurarna, ja t. o. m. på öppna platser i städerna.

Hvar och en har rätt att väsnas i och utanför sitt eget hus, så mycket han behagar. Vägar och broar tillåtas i regel att förfalla, och det är därföre ganska betecknande, då en nutida missionär säger: »Kina är ett land utan vägar». En och annan filantropisk man eller sällskap iståndsätter ju några här och där, ty det anses som en god och förtjänstfull gärning, men det förslår ej långt. Tullhusen äro ett plågoris för landtmännen. Sådana finnas nämligen här och hvar utefter stråkvägarna i hela landet, och vid hvart och ett af dessa måste tull betalas, hvilket ofta blir efter tulltjänstemännens godtfinnande.

KAP. V.

Familjen.

I en kinesisk familj finner man stundom flera släktled. Sönerna stanna vanligen i hemmet, äfven sedan de äro gifta, och stå under föräldrarnas myndighet liksom förut samt äro helt och hållet beroende af dem för sin existens. Om sönerna förtjäna något, så lägges det enligt regel till den gemensamma kassan, öfver hvilken fadern har oinskränkt rätt att förfoga efter godtfinnande. Blir fadern sjuk eller utan arbete, så anses sönerna böra försörja familjen. Har en son lyckats komma sig upp genom handel eller erhållit ett ämbete, så förbjuder seden, att han lämnar sin far att uppehålla sig med simpelt arbete.

I vissa fall finnes god sämja i familjen, men oftast är det motsatsen. Med den första sonhustrun komma nya tvistefrön. Hon har måhända i sitt hem varit enda barnet och van att i allt få sin vilja fram samt arbeta, så mycket

hon behagat. Nu väntar man, att hon skall vara allas tjänarinna och alls icke ha någon egen önskan. Svärmodern — och kanske äfven dennas svärmor — är måhända hård och pockande, hennes man bryr sig föga om henne eller ock blir han en af hennes tuktomästare, och hennes svågrar göra sitt till att göra lifvet bittert för henne och öka hennes frestelser. Så brister hennes tålamod, hon far ut i otillständiga ord eller högljudda tjut, hvilka nedtystas med hugg och slag.

Det finnes ingen lag, som bevakar en sonhustrus rätt. Får hon det svårt, tar hon sig i många fall bäst fram, om hon kan ställa till väsen, som liknar en åskstorm. I så fall händer det, att hon vinner och blir den regerande, i synnerhet om svärmodern och andra i familjen äro mera stillsamma och efterlåtna. Den, som ej sett en kineskvinna, som råkat i raseri, kan ej göra sig en föreställning därom. Det händer då, att hon slår både man och svärmor. Ibland gör man sig på ett eller annat sätt fri från en sådan, men det har kostat pengar att få henne och vore ej så lätt att få en ny, och så får saken ha sin gång.

Ibland kunna sonhustruns släktingar lägga sig ut för henne, men sådant har sällan åvägabragt varaktig hjälp. Det vanligaste sättet är för henne att tiga och lida eller ock taga lifvet af sig, hvilket ofta händer.

Där det ej finnes flera sonhustrur i hemmet, händer dock, att ett jämförelsevis godt förhållande är rådande.

Småningom blir man mera van vid hvarandra, och den unga hustrun väntas bli moder och behandlas då vanligen mildare. Måhända har hon till hela familjens förtjusning fått ett en liten gosse. Hennes ställning ändras nu betydligt. Den lille har medfört en fläkt af frid och trefnad. Men efter en tid kommer en andra sonhustru och kanhända en tredje, en fjärde och en femte. Alla komma från olika hem, med olika vanor och lynnen. Barnens antal växer, och sedan de kommit blott en liten bit på lifvets bana, bli de ej gärna frid- utan i stället stridstiftare. Ingen i hemmet tänker nämligen på annat, än att den *lille* måste

få *sin* vilja igenom, så att han eller hon slipper gråta. Men huru sådant inverkar på barnasinnet, behöfver ej omtalas. När de bli stora nog att förstå, lär man dem att för sina fel skjuta skulden på andra. Sådant fortsätter naturligtvis, och det är omöjligt att beskrifva allt elände, som på det sättet uppstått.

Så länge de gamla äro starka nog att regera hela skaran, så är det dock något så när lugnt i hemmet, men med tiden blir det allt flera orsaker, som klargöra för litet hvar, att delning vore bättre, och en vacker dag ber en af sönerna en granne säga till fadern, att det är tid på att dela hemmet. På det sättet inkommer ofta en tredje part, som förmedlar delningen. I somliga fall finnes dock tillräcklig kraft hos de gamla att afvisa detta. I hvilket fall som helst behöfver fördelningen ske så lika som möjligt, ty om så ej händer, blir detta vanligen orsaken till lifslångt hat och osämja.

Kineser bärande risbördor.

Men mången gång bli familjerna skilda åt genom fattigdom, t. ex. vid öfversvämningar, då de följas åt så långt som möjligt för att tigga sig fram men blifva af en eller annan orsak skilda för att aldrig mera återse hvarandra. Vanligt är ock, att söner eller män i mycket fattiga trakter ge sig i väg för att skaffa sig arbete på annat håll, lämnande de sina att reda sig, bäst de kunna. Går det väl för dem, sända de måhända hem penningar 1, 2 à 3 gånger om året, men ofta äro de borta i många år och komma sedan hem lika fattiga, som de foro bort, och många återvända aldrig.

Kvinnornas sysselsättning. Landtkvinnorna deltaga på vissa trakter i arbetet ute på fälten, men på andra håll sysselsätta de sig äfven där endast med arbete inomhus. De sköta silkesmaskar, svin, höns,

gäss etc., spinna och väfva samt sy skor och strumpor. En och annan af dem kan äfven sy simplare kläder, och andra äro skickliga att brodera. Matlagning, tvätt och barnens vård hör ock till deras arbete. Dock ser man ofta männen deltaga i hvilken som helst af dessa sysslor liksom ock i städning. Den senare är dock ej vidlyftig, alldenstund golfvet i de flesta fall består af den tilltrampade marken. — Skulle brädgolf förekomma, så tvättas det aldrig, ännu mindre skuras — och damm torkas vanligen endast på de ställen, där det bäst syns, såsom på bord och stolar.

Bomullsspinnerska.

Vid festliga tillfällen är det nästan uteslutande män, som ha hand om matlagningen.

Som tjänarinnor förekomma aldrig jungfrur utan gifta kvinnor eller änkor. Deras arbete består vanligen i att hjälpa till med barnen och tvätta kläder samt gå frun till handa. De rika ha också ofta slafflickor, hvilka dock ej behållas som sådana längre, än tills de bli fullväxta, då de bortgiftas eller tagas till bihustrur. Tjänare behandlas med aktning, isynnerhet de som tjänat länge och troget. Man kan ofta förvånas öfver den frihet, de taga sig gent emot sina öfverordnade. Slafflickorna däremot behandlas hårdt, ja ofta grymt. Mången slafflicka har blifvit pinad på det

omänskligaste sätt, till dess döden slutligen befriat henne. Från somliga trakter säljas årligen en hel del slafflickor, hvilka af sina ägare uppfostras för det uslaste lif, hvartill en kvinna kan hemfalla. Det är hårresande att tänka på den behandling, dessa arma varelser få erfara, och hur omöjligt det är för dem att slippa ifrån sin usla fångenskap.

En slafflicka kan slås, brännas, svältas, ja dödas hastigt eller långsamt, som ofta händer, och hennes ägare står icke till ansvar inför någon.

Huru mindre bemedlade kvinnor resa.

(Gossar saljas ock understundom, då fattigdomen är tryckande. Deras lott är dock alltid ljusare än de arma flickornas.)

Det finnes dock sådana, som behandla sina slafflickor väl, och i en del fina familjer ha de det utmärkt, men sådant hör till undantagen.

Då en förnäm fru går ut, har hon alltid en eller flera tjänarinnor och slafflickor med sig. En fröken lämnar sällan hemmet utan i sällskap med modern eller en annan

äldre dam af familjen. De förnäma kvinnornas arbete består hufvudsakligen i att kläda eller snarare *låta* kläda och kamma sig samt spela kort, prata och röka tobak, ifall de icke äfven röka opium. Stundom brodera de dock eller måla, och det har äfven funnits sådana, ehuru få, som sysselsatt sig med litterärt arbete.

De senare åren har ett allmänt uppvaknande börjat göra sig gällande, så att äfven kinesdamerna börja förstå, att de ha något mera att lefva för, än hvad som ofvan antydts.

KAP. VI.

Fotbindningen.

Denna urgamla, grymma sed har varit ett af Kinas plågoris. Bindningen liksom ock fasonen på de skor, som sedan användas, är betydligt olika i i olika delar af riket. Somliga binda fötterna på sina flickor vid 3, 4 till 8 års ålder, andra dröja därmed, tills de äro 12—14 år eller stundom därutöfver. Från tidigaste ålder söker man visa flickan nödvändigheten af, att hennes fötter äro väl bundna, så att hon må se fin och tilldragande ut och sålunda ha utsikt att få en förmögen man samt i följd däraf granna kläder, dyrbara smycken och ett makligt lif. Få äro dock de, som vinna detta. Äro de trolofvade, så förehållas de, huru nödvändigt det är, att fötterna blifva små, för att vinna aktning och ynnest i sitt blifvande hem. Ofta vill därföre den lilla flickan själf ha sina fötter bundna, ehuru hon helt naturligt fruktar smärtan.

Bindnings-processen. När bindningen skall börja, får flickan sätta sina fötter i varmt vatten. Efter en stund kommer mor eller farmor med en 6—8 cm. bred och cirka 3 m. lång lärftsremsa, och bindningen börjar.

Man tager upp en fot ur vattnet, lägger ena ändan af tygremsan på insidan af foten och för den sedan öfver de

4 mindre tårna, hvilka dragas ned mot fotsulan. Sedan för man remsan öfver vristen och rundt omkring hälen, dragande denna och tårna närmare tillsamman, så att det bildas en knöl på vristen samt en klyfta under foten mellan tårna och hälen. På detta sätt fortsätter man att linda, till dess remsan är slut, då den fästes väl samman med nål och tråd, hvarefter den andra foten behandlas på samma sätt. Stundom användas mutor i form af sötsaker, stundom hugg och slag för att hindra barnets skrik, men det oaktadt höres mången gång den lilla martyrens jämmerrop på långt afstånd.

Omläggande af bandaget. Under den närmaste tiden måste bandaget läggas om en gång i månaden eller mera. Sedan det blifvit väl uppblött i ljumt vatten, aftages det, det vissnade skinnet borttages, foten beströs med pulvriserad alun och bindes igen med största skyndsamhet, ty annars börjar blodet cirkulera i foten och smärtan blir odräglig. Vid hvarje sådant tillfälle drar man åt lindan litet hårdare.

Lidande orsakadt af fotbindningen. Icke så sällan finner man vid sådana operationer, att köttet under fotsulan börjat ruttna och delar däraf falla bort, och ibland händer det, att en eller annan tå får dela samma öde. Patienten tröstas då med, att foten blir så mycket mindre och finare. Men det händer äfven, att förmultnandet fortfar, till dess fötterna bli förstörda och falla bort, ifall döden ej dessförinnan inställer sig. Där utländska läkare finnas och anlitas, kan lifvet ofta räddas genom amputation.

När fötterna äro ombildade efter önskan, hvartill åtgår en tid af 1 à 1 $^1/_2$ år, finnes mellan hälen och tårna ett veck, djupt nog för att kunna dölja en tvåkrona, om den skjutes in på tvären under foten, och de 4 mindre tårna ligga så långt under foten, att de nästan kunna ses på insidan däraf. Under denna tid är det mycket smärtsamt att gå, men de få dock ej vara alldeles stilla, och det händer, att de, om de äro sonhustrur eller slafflickor, drifvas med

hugg och slag att gå, eller genom stygn af nålar, stundom heta sådana. Benen i fotbladet äro hopskjutna liksom i en klump, där vristen skulle vara, och benet nedanom knäet består af föga annat än ben och skinn. Men en sådan fot får endast den se, som står på förtrolig fot med dess ägarinna.

Följder. Genom fötternas förkrympning hindras flickans både fysiska och intellektuella utveckling. Gången blir osäker och vaggande, som om de ginge på träben, eller som om vi skulle gå på klackarna utan att kunna böja fotleden. De hindras att med kraft och uthållighet sköta sina sysslor, hvilket helt naturligt bidrager till den stora fattigdom samt den smuts och oordentlighet, som är rådande i deras hem. Slutligen må nämnas, att det lidande, de bundna fötterna förorsaka, är ägnadt att nedstämma lynnet samt borttaga glädtighet och tålamod, hvaraf hvilken som helst men särskildt en husmoder är i stort behof. Att fötterna värka, förebäres också ofta som en ursäkt för dåligt lynne.

Antifotbindningsrörelsen. Missionärerna ha naturligtvis alltifrån början sökt påvisa det orätta i denna sed — ingen hade före missionens början arbetat däremot — men efter 5, 6 årtionden var det dock högst få, som brutit med densamma. De sista 10—20 åren har man riktigt dragit i härnad mot fotbindningen, och den allmänna opinionen har på många platser helt och hållet förändrats. Änkekejsarinnan har utgifvit ett edikt till förmån för antifotbindningen, och rätt många af Kinas lärde och inflytelserika män arbeta i samma riktning. Missionärerna ha ock numera en god hjälp i en hel liten härskara af Kinas bästa kvinnor, som själfva blifvit befriade från fotbindningens slafveri.

En röst ur de befriades led. Låt oss till sist höra, hvad en af dessa själfva säger i ämnet:

»Kineserna hafva ett ordspråk, som säger, att en kvinnas fötter och hår omtala, hvad slags kvinna hon är. Det anses vara af största vikt, att hennes fötter ej blifva öfver 7 $^1/_2$ cm. långa, så att de må se ut

som gyllene liljor. — — — Jag kommer ihåg, hur jag led, när jag var ett barn och min mor band mina fötter. Jag kunde hvarken äta eller sofva ordentligt, utan satt i samma ställning hela dagen och grät. Ehuru jag led så, ansågo mina föräldrar, att bindningen måste fortsättas, eftersom kineserna tycka, att en kvinna med obundna fötter tillhör slafvinnornas klass. Huru illa, att det skall vara så! — Huru tacksamma borde vi icke vara mot de vänner, som tillfört oss evangelium! — När man först talade med mig om denna sak, tycktes det mig, att jag ej kunde lösa mina fötter och därigenom blifva föremål för otaligt förlöjligande. Det var väl för mig, att en af missionärerna förstod sin sak så bra. Nu önskar jag låta förstå, att det fattas mig ord att uttrycka det goda resultatet däraf. Förut var hvarje det minsta steg, jag tog, förenadt med smärta. Nu kan jag gå, hvarthelst jag vill, och kan utgifva min kropp till ett offer, som är lefvande, heligt och Gud behagligt. Nu, när jag går in i ett hedniskt hem, komma människor omkring mig för att se mina fötter, och i stället för att blygas känner jag det som ett godt tillfälle att säga dem, hvad Jesu Kristi religion gör för oss. — — — Bedjen för Kinas kvinnor, att de må bli i stånd att bryta med den onda seden att binda sina fötter».

KAP. VII.

Äktenskapet.

Äktenskapet är hållet i ära. Knappast finnes någon kinesisk man, som förblir ogift utan till följd af fattigdom. En krympling, en blind eller en idiot blir gift, blott familjen har pengar. Ingen kines kan på ett hederligt sätt ingå äktenskap utan att anlita bönemän (mei ren), genom hvilka partiet kommer till stånd. Sådana fall lära förekomma, men det är ej väl ansedt. I regel ombesörjes dock trolofningen af föräldrarna och förberedes i somliga fall före

barnens födelse, om föräldrarna till de båda barnen äro goda vänner, samt afslutas formligen redan i deras späda år. Men om så ej är händelsen, så börja dock föräldrarna ganska tidigt ordna om att få sin son trolofvad, och detsamma är förhållandet med dem, som ha flickor. Men icke heller föräldrarna kunna gå direkt till hvarandra i ett sådant ärende, utan »mei ren» måste anlitas. De kunna vara antingen män eller kvinnor, och vanligen är det från gossens föräldrar anbudet utgår. I somliga trakter är trolofningen rätt och slätt ett köp, då gossens föräldrar utgifva en summa penningar varierande från några få öre till omkring 300 kr., beroende på flickans ålder, utseende och öfriga egenskaper, alldeles som när man köper en ko l. d. Mera vanligt är dock, att köpslåendet består däri, att de båda familjerna genom sina »mei ren» komma öfverens om, huru mycket som skall gifvas flickan och hennes föräldrar i form af presenter, bestående af smycken, kläder, tyger och matvaror. Detta är icke, eftersom gossens föräldrar behaga gifva, utan flickans föräldrar *begära* och det ofta rundligt, medan de andra pruta ned det, så mycket de våga. Är flickan äldre — 14—20 år — så begäres mycket mera. Detta är nog *en* anledning till de ödesdigra barntrolofningarna, ty i förmögnare hem väntar man ofta med trolofningen, tills barnen bli inemot fullväxta, och stundom tills de äro omkring 20 år.

När öfverenskommelse är träffad, skrifves trolofningskontrakt på ett rätt stort, rödt papper, som mycket högtidligt framlämnas af »mei ren» och förvaras noga.

Det är nu glädje i båda familjerna, och lyckönskningar ingå från släkt, vänner och bekanta.

Men om däremot någon, såsom lätt händer i mindre bemedlade familjer, ej har sin son trolofvad, när han är 16—20 år, så är det nästan, som om en yngling här vid samma ålder ej skulle bli försedd med långbyxor. Han blefve föremål för många anmärkningar. Och när flickan börjar bli någorlunda stor utan att vara trolofvad, så är det mycket tal om henne och oro i hennes hem. En bland de frågor, som först

framställas af besökande, är, om flickan eller gossen är trolofvad, samt när de skola gifta sig.

Äktenskapet ingås mycket tidigt. Det anses som föräldrars viktigaste lifsgärning att se till, att barnen — i synnerhet sönerna — bli riktigt gifta, och ofta påskyndas de ungas förening, på det att en äldre generation i hemmet må få se barnbarnen i äktenskapligt stånd.

Bröllopsceremonierna äro mångahanda, men en hufvudsak synes vara, att bruden anländer buren i brudstol och så öfverlämnas till det nya hemmet. Att så är, förstås däraf, att en och annan brudgum icke är hemma på sitt eget bröllop. Bröllopsdagen bestämmes vanligen lång tid förut, och det händer, att en son, som varit borta, blir försinkad på resan, så att han ej når hemmet i tid, eller ock infaller en viktig examen, och brudgummen, som är studerande, anser det mer nödvändigt att vara med på examen än på bröllopet, och de gamla dela hans tanke. Att uppskjuta bröllopet anses olycksbringande, och så går det af stapeln, som tänkt var, och de gamla mottaga bruden.

S. k. lyckodagar äro utmärkta i den kinesiska almanackan, och på en del af dessa firas så många bröllop, att bärarelön och hyrandet af brudstol stegras till ett oerhördt pris.

Huruvida en sådan brud känner sig glad eller ledsen åt att ej finna sin brudgum hemma, är svårt att säga. — Man väntar ej i Kina, att en brud skall vara glad. Skulle någon vara det, så gör hon bäst i att ej låta förstå något sådant, ty därmed skulle hon skrifva sig ett dåligt betyg. — Men att de unga makarna ej ha mycket gemensamt för hvarandra, det är visst. Mannen känner sig förlägen att tala med sin hustru, så att någon ser det, och i de flesta fall förhålla de sig nog så, att de ej ha något i den delen att skämmas för.

Om de tala till hvarandra i andras närvaro, så bli de föremål för löje. I ett sådant fall knöto några familjemedlemmar en knut på ett snöre hvar gång, de sågo dem

talas vid, för att sedan visa det och gäckas med dem, för att de voro så intima.

I en del fall kunna äkta makar i Kina vara rätt väl öfverens, men äktenskaplig *kärlek* har jag aldrig funnit annat än bland sådana, som blifvit omvända till kristendomen. Men bland sådana finnas de, som älska och ära hvarandra som gudfruktiga äkta makar i västerlanden. Huru det vanligen är, kan man få en föreställning om af följande: En missionär frågade en äldre kinesisk änka: »Brukade er man hjälpa er, när ni var sjuk?» »Åh», sade gumman småskrattande, »om han inte *slog* mig, så var det *väl*». Då vore det ju bättre, att ingen man ha, tänker någon. Ja, vore det som här hemma, så vore det outsägligt mycket bättre, men se, i Kina är det ofta så, att hungersnöden grinar en stackars änka i ögonen, eller ock fruktar hon att bli såld till ännu värre lott än den, hon förut haft, och för en flicka att reda sig på egen hand under nuvarande förhållanden är omöjligt. En svårighet för en änka, som säljes från sitt svärföräldrahem, är, att hon vanligen måste afstå alla anspråk på sina barn, och dessa läras att betrakta henne, som vore hon död. När barnen äro uppväxta, så komma de nog ihåg henne och skulle måhända gärna vilja se henne, men i hennes nya hem vill ingen ha med dem att göra. Det händer dock, att sådana barn uppsöka sina mödrar, men det blir vanligen anledning till stora svårigheter. I somliga fall äro änkorna med om att gå ut, som det heter, ty de veta ju, att det inte är godt att stanna heller, men andra säljas mot sin vilja, och hvarken böner eller tårar hjälpa — ehuru det är olagligt sälja dem mot deras vilja. I rika hem däremot stanna de såsom änkor, äfven om de äro mycket unga — ja stundom, om de blott varit trolofvade före mannens död. Se, ingen kines vill, att hans son skall bli utan hustru i den kommande världen. Det är därför endast fattigdom, som drifver någon att sälja sin sonhustru. Stundom händer det, att de ekonomiska förhållandena förändras till ett bättre, och man börjar då tänka på att skaffa en ny hustru åt sin döde son och köper en sådan, hvilken

sålunda blir gift med en redan död person. I andra fall förenas den döde med någon flicka, som dött utan att vara trolofvad, hvilken sedan med stånd begrafves vid sidan af den yngling, med hvilken hon blifvit gift efter döden. Detsamma händer ock, om gossen dött, innan maka blef bestämd för honom.

Sådana fall äro dock ytterst sällsynta, ja så sällsynta, att många kineser aldrig hört talas därom utan förneka detsamma.

KAP. VIII.

Bostäder.

Kinesernas bostäder äro af mycket olika slag. De bättre husen äro byggda med en ställning eller stomme af grofva trästolpar och åsar samt mellan stolparna ytterväggar af tegel, rappade utan och innan. Innerväggarna äro af tunna bräder samt utan rappning. Taket är af små vanliga tegelpannor, hvilka liksom teglet äro grå till färgen. På en del tempel eller börshus finner man dock glaserade gula eller gröna tegeltak. Innantaket, där sådant finnes, är af bräder, som läggas ofvanpå bjälkarna, af flätade bambu- eller vassmattor eller ock af papper, som klistras på korslagda snören eller bambu-stickor. Fönsterbågarna hafva en mängd små rutor, ofta ordnade i vackra mönster. I stället för glas användes vanligen papper. Golfvet är af tegel eller ett slags cement, stundom af bräder, inlagda på ett mycket primitivt sätt. Att skura eller tvätta golfven förekommer ej. Husen äro alltid omgifna af murar, men ofta utgör gränsmuren på samma gång husets vägg på 1, 2 eller 3 sidor. Rummen äro belägna rundt omkring sidorna, och i midten är en öppen plats, liknande en borggård. Denna är stensatt. Ibland finnes ingen vägg utan blott stolpar på framsidan af ett sådant rum. Utefter sidorna är liksom en

trottoar omkring 2 dm. högre än den öfriga planen. I stora hus finnas flera sådana borggårdar, och mellan dem äro mottagningsrummet eller rummen belägna. På somliga trakter går takfoten så långt ut öfver borggården, att blott en helt liten öppning återstår, hvarigenom ljus sparsamt insläppes. Från borggården leder alltid ett underjordiskt afloppsrör.

Vanliga boningshus vid Sinho.

Sämre bostäder. Simplare hus uppföras af svagt resvirke samt mycket tunna bräd- eller tegelväggar. I andra fästas vass eller tunna spjälor af trä eller bambu mellan resvirket, och så rappar man med lera och bestryker sedan väggen med kalk. På landet se väggarna ofta ut som den omgifvande jorden, blandad med strå och tegelstensbitar. Dessa hus äro liksom gjutna af nämnda ämnen. I bergstrakter byggas hus af kullersten, lera och strå. Golfvet utgöres af den tilltrampade jorden. På en trakt i norr användas jordkulor till bostäder, medan i mellersta och södra delen af riket tusenden och åter tusenden bo i bambuhyddor, af hvilka en del äro mycket usla. Alla äro de i saknad af fönster och skorsten. Som bränsle använda de

fattiga strå, vass, kvistar, den afplockade bomullsplantan, afrepade majsax, nedfallna löf o. d.

Eldstäder. I norr upptages omkring halfva rummet af en slags murad och med värmledningsrör och eldstad försedd plattform, som kallas »kang». Denna tjänar om dagen som sittplats, om natten som säng. Ofvanpå kangen bredas flätade mattor samt en grof filt. Sängkläderna hopvikas om dagarna och läggas längs efter väggen.

I andra fall tänder man en träkolsbrasa på ett järn- eller mässingsfat, som är försedt med en lämplig fotställning, eller ock eldar man med andra kol i en liten flyttbar spis. Röken får i dessa fall leta sig ut, bäst den kan. Kokspisarna, flyttbara eller fasta, äro murade så, att värmen ytterst väl tillvaratages.

KAP. IX.

Möbler och husgeråd.

Möblemanget i de finaste hemmen har en viss elegans. I sängkammaren finner man först en stor träsäng med lådor under liksom de gamla svenska förlåtsängarna. Vid hvardera ändan finnes liksom ett litet skåp i nattduksbordformat. Baksidan och gaflarna af sängen väcka ej mycken uppmärksamhet utan döljas nästan helt och hållet af förhänget. Framsidan däremot är både ofvanför och vid hvardera ändan rikt utsirad med träsniderier. Förhänget är af fint linne, och framtill prydes sängen af broderi i form af en tvärgardin. Täcken och kuddar äro af fint silke. Kuddarna äro små och cylinderformiga med broderi i hvardera ändan. Endast en användes för hvar person. Bolstrar eller madrasser brukas ej. De lakan, som användas, äro kulörta. Om sommaren begagnas i Central-Kina blott strå-mattor att ligga på, och kudden är af bambu eller flätad

af rotting. Utom sängen finnas i sängkammaren ett eller flera skåp samt bord, en spegel, åtskilliga vaser och askar för toaletten samt stolar och flera stycken koffertar, i hvilka kläder och dyrbarheter förvaras. I dörröppningen finnes ett fint förhänge.

I mottagningsrummet ser man längst fram ett långt bräde eller bänk med en fin fotställning vid hvardera än-

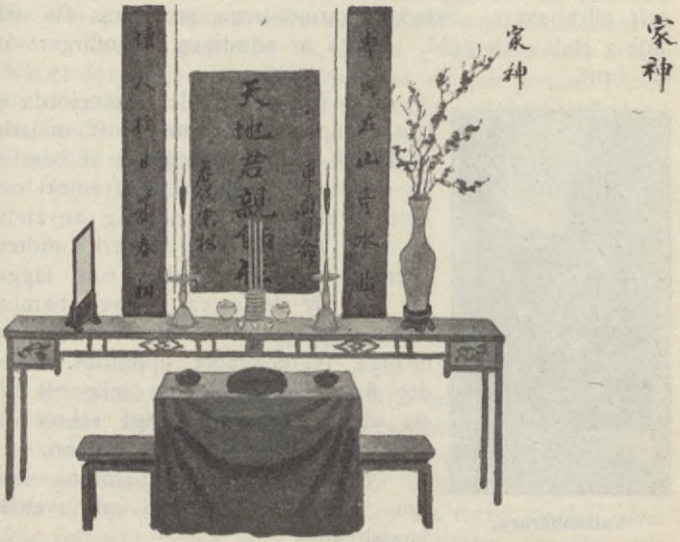

Hemmets andar: Himlen, Jorden, Kejsaren, Fäderna.

dan af omkring 1 m. höjd. På denna bänk äro fädernas namntaflor placerade samt ljusstakar, rökelsekar, vaser etc. Framför denna bänk finnes en soffliknande plattform, försedd med armstöd vid hvardera ändan samt äfven dynor (högsätet). I andra fall saknas nämnda plattform, och ett bra nog stort fyrkantigt bord står intill bänken med en armstol på hvardera sidan eller ock en stol, som liknar ett

litet fyrkantigt bord, till formen större. Utom detta finnas måhända ännu ett bord samt något skåp och utefter sidorna flera små tebord med en stol på hvardera sidan. Väggarna prydas med s. k. tui-tsi af papper eller silke, broderade eller målade. Andra äro försedda med inskriptioner af olika slag.

I herrns rum finnas tebord, stolar, bokhylla och skrifbord etc. Alla bättre möbler äro fint betsade i valnötsfärg, gult eller svart. Sängkammarmöblerna äro dock ofta målade i rödt och guld. Detta är nämligen lyckofärger för en brud.

Vattenbärare.

De fattigas möbler äro gjorda af löst, simpelt trä samt groft målade, eller ock äro de tillverkade af bambu. Deras stolar bestå ofta af smala och korta träbänkar. Som säng användes en ram, försedd med flätverk i midten, eller en brits af bräder, som läggas på ett par träbockar. Fyra bambustänger tjäna till stolpar, hvarpå det tarfliga tygomhänget uppsättes. Men det finnes många, som icke ens äga ett sådant och för öfrigt sakna allt, som kan göra ett hem angenämt.

Sådana boningar påminna mest om ett dåligt vedskjul på svenska landsbygden.

Husgeråd. Husgerådssakerna äro mycket enkla. Klockor ha de senaste årtiondena mer och mer börjat importeras och användas af de bättre lottade, men största delen af Kinas befolkning har endast solen som tidmätare. Till lyse användes olja, pressad af frön. Lamporna bestå af en tenn- eller järnstake med en liten skål ofvanpå. I denna skål hälles oljan, och däri lägges en veke af bomullsgarn eller märgen af ett slags strå. Talgljus finnas äfven. Numera importeras dock utländska lampor och fotogen, som användes ganska mycket.

Af kokkärl finnas vattenkannor (liknande våra kaffepannor) af stenkärl och bläck samt stundom af annan metall. En slags kastruller finnas af stenkärl, och en skålformig gryta af järn finnes vanligen i hvarje hem. I stället för fat och tallrikar användas stora och små spillkummar. Tenn- och mässingsskålar finnas ock. (Silfver- eller guldkärl förekomma i palatsen). Dessutom finnas tekannor, tekoppar, vinkoppar, små tefat att lägga en del förrätter på samt andra ännu mindre sådana för soja, hvilket måste serveras hvarje gäst vid en måltid. Skedar finnas äfven. I stället för knif och gaffel användas ett par pinnar. Dessa äro af många slag, somliga af bambu, värda blott några ören, andra af elfenben med guldbeslag i ena ändan. Duk på bordet användes ej, men stundom hänges framför något bord ett broderadt tygstycke.

KAP. X.

Födan.

Kineserna äta vanligen blott två mål om dagen.

Deras hufvudsakligaste näringsämne är ris i mellersta och södra Kina samt »mien» i norr. Mien beredes af hvetemjölsdeg, som utkaflas tunnt och skäres i strimlor, hvilka upphängas liksom garnhärfvor att torka i solen. Det kokas sedan i vatten, olja eller flott tillsättes, hvarefter det kryddas med salt och ättika. Riset tvättas och kokas med helt litet vatten utan att röras omkring, hvadan en tjock skorpa bildas på botten i kokkärlet. I bättre fall tvättar man riset, häller det sedan i ett kärl, hvilket nedsättes i en med lock täckt kastrull och låter det sedan koka, tills det är färdigt. När man behöfver mycket, använder man en stor träbytta, i hvilken man häller det tvättade riset med litet vatten på, locket påsättes, hvarefter byttan sättes i den ofvan omtalade skålformiga grytan och kokas, till dess riset blir färdigt. Ofta kokas det så litet, att det ej är mer än till hälften utsvälldt.

Till sofvel användas grönsaker, såsom hvitkål, spenat, rofvor — både blast och rotstock — lök, gurkor, pumpor, meloner, ärter, bönor m. m., som ej finnes i Sverige. Grönsakerna sönderskäras och brynas i olja eller flott och kryddas med salt. Kött, fisk och ägg finnas äfven. Däraf lagas många rätter, dels kokta och dels stekta. Hela stekar

Försäljning af kokt ris.

användas aldrig, men färsk fisk stekes oftast hel. Köttbullar göra de, som äro särdeles välsmakande. Soppa förkommer blott sällan samt serveras i koppar. Vid festliga tillfällen användas många rätter. Dessa beredas då utom af ofvan omtalade ingredienser af svamp, bambuskott etc. Äfven användas ånggräddade bullar samt ett slags bröd, som stekes och liknar de »skållkakor», som förr bakades i Öster-

götland. Många slags bakverk af flott och mjöl samt ägg och socker förekomma äfven.

De fattiga ha sällan råd att smaka kött, utan de få hålla sig till grönsaker och småfisk.

Mjölk och smör användas ej utom af sådana, som lärt det af utländingarna. En stor del af den kinesiska maten är ganska välsmakande. Men tänker man på, hur den tillagas, så försvinner lätt aptiten, ty orenligheten hos kineserna är stor, ja ofta rent af obeskriflig.

Te är nationaldryck. Grädde användes ej och socker ytterst sällan. I vanliga fall tillagar man teet genom att hälla kokande vatten därpå i en tekanna, men när det skall vara fint, lägger man tebladen i en kopp, som är försedd med lock, häller vatten i koppen samt påsätter locket. När man bjuder en gäst, tager man koppen med båda händerna och räcker den åt honom.

Ett slags brännvin finnes, som af några användes till hvarje måltid samt nästan alltid vid fester. Detta är dock mycket svagare än det brännvin, som användes i Sverige, och brukas mera måttligt. Den, som skrifver detta, har aldrig sett en kines raglande af starka drycker.

KAP. XI.

Kläder.

Den i allo höfviska klädedräkten förfärdigas af bomull, lin eller silke. Om vintern användes pälsverk af de förmögna. Klädernas snitt har i allmänhet varit detsamma i århundraden, men på senare tiden har det förändrats åtskilligt.

Barn och ungdom, särdeles flickor, klädas ofta i de grannaste färger, medelålders personer däremot i blått, grått

och svart. I hemmen begagna kvinnorna blott byxor och »kuatsi», — ett klädesplagg, som till formen liknar de nu använda kapporna. Vid högtidliga tillfällen kläda sig alltid de bättre lottade äfven i kjol. Skorna äro hos de rika

Kinesisk kvinna.

alltid af siden, annars af bomull samt vanligen fint broderade.

Gult användes dock endast i kejserliga palatset samt

af någon mycket hög ämbetsman såsom en särskild utmärkelse.

Mycket gamla kvinnor kunna ha gröna kläder samt mycket granna skor som i ungdomen.

Hufvudbonaden består af en cirka 1 m. lång och $^1/_2$ m. bred duk af svart silkescrêpe, som hopvikes på längden, så att den blir omkring 1 dm. bred och lindas därefter omkring hjässan och kring nacken. Somliga lägga den blott ett slag öfver hjässan samt knyta den sedan bak i nacken. Andra ha en slags bindel öfver hjässan, som fästes nedom det vanligen rikt upplagda håret. En del af dessa bindlar äro mycket enkla, andra åter äro nästan fullsatta med pärlor, knappar o. d.

Om så behöfves, användes löshår.

Om sommaren begagnas alls ingen hufvudbonad. En mångfald af hårprydnader användes, såsom olika slags hårpilar af trä, koppar, hvitkokt järnbleck, silfver och guld samt konstgjorda eller friska blommor. Af andra smycken användas fingerringar, örhängen eller örringar samt armband.

Landtkvinnorna ha om somrarna stundom en manshatt eller en duk.

Männen använda om somrarna byxor samt ett plagg kalladt »chang-kua» af tunnt tyg, vanligen hvitt eller blått, samt tygskor, stundom vackert broderade. Under chang-kua ha de vanligen en nätliknande väst, så att svetten kan rinna utefter kroppen utan att väta igenom deras chang-kua. Vid svalare väder ha de äfven chang-kua, fastän då af tjockare tyg, fordrad eller vadderad. Pälsfoder användes äfven under vintern. Utom detta klädesplagg begagnas, så snart det möjligen kan användas för värmen, en vid väst med stora armhål eller en öfverjacka med vida ärmar. Vid fester, såsom bröllop etc., begagnas en sådan jacka, som räcker ungefär till knäna. Sådana höra annars till en mandarins ämbetsskrud. Arbetskarlar ha icke chang-kua utom vid högtidliga tillfällen. Annars ha de ett kortare klädesplagg. Om sommaren äro de ofta iklädda endast ett par

korta byxor, och gossar gå alldeles utan kläder. Som hufvudbonad begagna de runda mössor af åtskilliga slag, men de mest använda äro styfva, med rödt foder och svart öfvertyg af bomull eller siden samt en röd knapp i midten. Smågossar ha mössor i granna färger och många besynnerliga fasoner samt prydda med broderi, speglar och hvarjehanda annat »lull lull».

Arbetsfolk använder dessutom vida stråhattar samt något mindre sådana af bambu. Regnkappor göras af bomullstyg, som sedan oljas. Och af de hampliknande fibrer, som växa vid solfjäderpalmens bladfästen, göras regnkragar.

Kineserna gå ofta barfota eller med stråsandaler, äfven när det är ganska kallt. Läderskor eller stöflar finnas ock. Dessa äro i Central-Kina vanligen beslagna under bottnen med spikar, hvars hufvud äro omkring en cm. tjocka.

KAP. XII.

Skolväsendet.

De små barnens intellektuella utveckling försummas alldeles i Kina, hvilket är naturligt i ett land, hvarest kvinnan är så tillbakasatt och okunnig, att möjligen blott en af 10,000 kan läsa. En och annan framstående person har nämligen låtit sina döttrar läsa för sina söners lärare.

Flickskolor ha ej funnits till förrän på senare tiden.

Gosskolor ha däremot funnits sedan lång tid tillbaka, och alla, som möjligtvis ha råd därtill, låta sina gossar börja skolan vid 5, 6, 7 års ålder. På somliga ställen börjar man läsa i en bok, som kallas San-tsi-king, och på andra ställen en, som heter Peh-kia-king. Alla skolor ha det gemensamt, att lärjungen får lära den ena boken efter den andra utantill utan att lära skrifttecknen, så att de igenkännas i en annan bok. Läraren läser för några meningar,

hvilka lärjungen upprepar. Sedan går han till sin plats och läser öfver dem. Hvarje lärjunge får läsa för sig och höjer rösten, så mycket han förmår, hvilket förorsakar ett hiskligt larm, som dock icke bekommer hvarken lärare eller elever det ringaste. När läxan förhöres, går lärjungen fram och lämnar läraren sin bok, hvarefter han med ryggen vänd åt läraren och litet vaggande af och an till höger och vänster i vild fart upprepar det lärda samt får sedan ny läxa. Efter någon tid få de börja att skrifva. Lärarens föreskrift lägges på bordet och däröfver ett genomskinligt papper, hvarefter lärjungen med tusch och en liten pensel som penna kopierar densamma. Efter 2—4 års mekanisk läsning börjar läraren förklara innehållet. Frågar någon, hvarför de mindre barnen icke alls få någon förklaring på det, de läst, så svaras: »Deras sinnen äro ej ännu öppnade.»

Detta har till följd, att många, som gått i skola 3—5 år, ha föga nytta däraf. Om de läsa en bok, så veta de måhända ordens uttal men taga fullkomligt miste om innehållet. Den, som icke gått så synnerligt många år i skolan, glömmer därför lätt bort äfven det, han lärt, så att han på tillfrågan, om han kan läsa, svarar som de, hvilka aldrig gått i skola, att »han är blind», d. v. s. förstår ej skrifter. Eller ock säger han, att han känner några få skriftecken. Dessa jämte de, som icke alls läst något, utgöra ett *stort* antal äfven bland männen.

Hvarje lärjunge får, då han börjar skolan, nytt namn, och ingen tycker från den tiden om att blifva kallad sitt »lilla namn». Nya namn tagas äfven vid andra tillfällen. Tillnamn ändras icke.

Studerande. Så snart någon ägnar hela sin tid åt att läsa, räknas han till de studerandes klass. Bland dessa finnes visserligen en del icke rika, som gå framåt, så att de kunna genomgå de erforderliga examina och sedan få ämbeten, men dessa äro ett fåtal. Ett vida större antal blir just ingenting.

En del af dem kunna få det rätt bra som lärare i mandarinfamiljer, andra få vara glada, om de kunna komma

så långt, att de lyckas få en byskola, där de på somliga ställen ej förtjäna mer än 8—10 kr. i månaden. Femton till 20 kr. i mån. är en mycket bra lön för en kineslärare. De, som ha godt hufvud och kunna biträda vid rättegångar,

Två kinesiska lärare.

kontrakts skrifvande o. d., kunna taga sig fram ganska bra. Och så länge släktingarna äro i goda omständigheter, så lider en »litterär» man ingen brist, ty hans stånd hålles i stor aktning, och hvar och en är glad att ha en lärare i

sin släkt. Men de, som ha fattiga släktingar och ej äro synnerligen begåfvade, få ofta lida stor brist, och hellre än de taga till med något kroppsligt arbete, så tigga eller svälta de. De äro dock vanligen i all sin brist rätt högmodiga.

Dock kunna de vanligen laga mat åt sig själfva, när de ej ha någon annan att göra det.

En sådan där fattig lärare måste låta sin hustru och sina barn gå hem till sina föräldrar, emedan han ej kunde försörja dem. Hustrun lyckades då få plats som tjänarinna i en utländsk familj och fick där rätt god lön. När mannen fick veta det, begaf han sig dit för att taga henne därifrån och förebrådde henne, för att hon, en lärares hustru, tagit plats som tjänarinna — icke för att det var hos utländingar, ty han var vänlig nog att tillstå, att de voro respektabla människor. Hustrun sade då åt honom, att om han ej ville, att hon skulle tjäna, så borde han se till, att hon och barnen finge något att äta. Därpå svarade han med att slå henne.

De hafva endast läst Kinas klassiska skrifter och det på ett sådant sätt, att många af dem äro ytterst okunniga trots all sin förmenta visdom.

KAP. XIII.

Litteratur.

Ursprung. De kuriösa kinesiska skriftecknen hafva utvecklats från omkring 100 ursprungliga former, inristade i sten eller metall, betecknande lika många föremål. Det tros, att dessa varit i bruk omkring 2,000 år före vår tidräkning.

Dessa hieroglyfer äro icke ännu grundligt undersökta. Somliga af dem äro icke ens fullt framdragna i dagsljuset.

Möjligheten af litteratur börjar dock först med fonetisk skrifning. Sådan tros hafva börjat omkring 800 år före vår tidräkning eller möjligen 2 à 300 år tidigare.

Beklagligtvis ha kineserna aldrig genomfört någon grundtanke och fastställt en viss ordning i sitt skriftspråk, liknande vårt stafsätt, utan ljudbeteckningen har lämnats liksom på måfå, hvadan skrifttecknens antal ökats alltmer.

Tonerna äro 5, och för att beteckna en af dessa sättes därför ett litet streck under punkten eller ovalbågen.

Det uppstod med tiden ett slags alfabet af 544 skrifttecken, från hvilka andra sedan bildades. Kineserna kalla dessa muh-tsi = moderbokstäfver. Engelsmännen därute kalla dem radicals, och vi svenskar benämna dem radikaler.

Alfabetet reduceras. För omkring 300 år sedan reducerades dessa till sitt nuvarande antal, nämligen 214. Trettiotre af dem användas i mer än två tredjedelar af det nuvarande skriftspråket, medan de öfriga 181 begagnas i den återstående tredjedelen. Detta var ju en förbättring, men en stor del af de ord, som härstammade från de borttagna 330 radikalerna, måste sedan hänföras under de återstående 214, hvilket har till följd, att många vanliga karaktärer (ordbeteckningar) äro ytterst svåra att uppsöka i ett lexikon.

Skrifsätt. En radikal är ofta i sig själf en karaktär, liksom i, å och ö i vårt språk hvar för sig kunna utgöra ett ord. I andra fall består en karaktär af en radikal eller det, som tillägges denna, hvilket eget nog icke har något särskildt namn i kinesiskan. Detta tillägg kan vara en annan radikal eller ock en sammansättning af en radikal och en ljudbeteckning eller ock urstammen.

Radikalen kan upptaga hvilken plats som hälst i karaktären. Den kan återfinnas i dess topp eller dess nedre del vid högra eller vänstra sidan; den kan finnas i dess midt eller omsluta densamma helt eller delvis. Den kan äfven vara delad midt itu, så att en hälft står på hvardera sidan om ljudbeteckningen. Stundom är den liksom inblandad i den öfriga delen af karaktären. Karaktärernas antal anses

vara omkring 40,000, men ingen människa känner dem alla, ty innan de sista hunnit inläras, äro en del andra glömda. Det är nämligen synnerligt lätt för dessa figurer att halka ur minnet. Den, som minnes $^1/_{10}$-del af dem, är långt kommen i språkstudiet, men man kan med framgång umgås med folket och arbeta äfven med kännedom om ett långt mindre antal. En stor del gamla karaktärer användas aldrig i det nuvarande skriftspråket.

I nya testamentet finnas 2,304 karaktärer. Af dessa förekomma 1,834 i de fyra evangelierna — således nära 8 procent. Kinesiskan skrifves i lodräta rader uppifrån och ned, från höger till vänster. En bok börjar på det blad, där våra sluta.

Svårigheter vid urskiljande af ljuden.

Ehuru kinesiskan har tiotusentals ord, så finns däri, enligt Baller, endast mellan 2 och 300 ljud. Meningen klargöres därför i vissa fall genom ett hårdare eller mjukare uttal af första medljudet samt af olika tonfall. Dessa tonfall eller aspirationer ha ingen särskild beteckning i vanliga kinesböcker, men för nybörjare samt i lexikon utmärkas tonerna genom en punkt eller en liten half ovalbåge, som sättes vid olika hörn af karaktären.

Små utländska barn, som växa upp i Kina, lära sig utan möda att rätt uttala både toner och aspirationer alldeles som de kinesiska barnen, men fullväxta personer behöfva omsorgsfullt öfva både tal- och hörselorgan för att erhålla ett korrekt uttal.

För ett ovant öra märkas dessa tonförändringar litet eller intet men icke så för kinesen. Uttalet är därför af stor betydelse för att undvika löjliga eller förtretliga, ja, rent af ödesdigra misstag. Om någon t. ex. vill säga hustru men glömmer att aspirera ordet, så säger han i stället hönsdjur (höna eller tupp). En fru ville en gång säga till kocken att slakta ett höns, men sade då till honom att döda sin hustru. »Det lät rysligt», förklarade kocken efteråt. En herre sade åt sin tjänare att köpa bönor. Denne gick och kom hem igen med en hare.

På samma sätt kan man genom att taga miste om tonen begå stora misstag. Om man t. ex. vill säga himlen och tager en lägre ton, så blir det åkerfältet. Eller om någon vill säga: min herre, och tager en högre ton, så säger han: min gris.

I somliga fall kan uttalet vara alldeles lika, och i talspråket måste då sammanhanget utvisa den rätta betydelsen. Så ha t. ex. svin och pärla alldeles samma uttal.

Språkegenheter. Orden äro lika i singularis och pluralis, men i personliga nomen och pronomen tillägges pluralformen »men», t. ex. jag, vi: o, o-men; vän, vänner: p'eng-iu, p'eng-iu-men; han, hon, de: t'a, t'a-men.

Maskulinum och femininum åtskiljas genom tilläggsord, hvilka vanligen dock ej användas, utan när man särskildt vill betona, hvilket genus det är fråga om. Både man och kvinna kallas ren = människa, men vill man angifva, att det är en man, så säger man nan-ren. Kvinna heter då nü-ren eller fu-ren. Nan eller nü kan aldrig användas om djur, utan för att åtskilja dem användes ordet kong. Det brukas dock sällan. I svenskan säga vi ett *stycke* bröd, en *skifva* kött, en *bit* ost etc. Sådana ord användas i kinesiskan framför alla substantiv. Äfven dessa äro lika i singularis och pluralis. T. ex. en häst: ih *pih* ma; ett sto: ih *pih* ma; tre hästar: san *pih* ma.

Allt, som klargöres genom deklination eller konjunktion i västerlandens språk, antydes i kinesiskan genom hjälpord eller ordens ställning i satsen. Verben innesluta ofta prepositionerna. Förfluten tid uttryckes genom att tillägga ko eller liao.

Räkneorden äro olika upp till tio, men sedan läggas dessa till tiotalet utan förändring liksom hos oss efter 20. Alltså 1 ih, 2 rï, 3 san, 4 si, 5 u, 6 luh, 7 tsih, 8 pah, 9 kiu, 10 shïh. Därefter shïh-ih, shïh-rï o. s. v. eller ock ih-shïh-ih, ih-shïh-rï o. s. v. 100 heter peh, 1,000 tsien, 10,000 uan. Orden förändras ej i ordningstal, utan dessa utmärkas genom att före grundtalen sätta ordet ti, t. ex. ti-ih, ti-rï o. s. v.

Utrymmet medgifver ej flera jämförelser. De kinesiska språkegenheterna äro så många, att ensamt därom kunde skrifvas en hel volym.

Litteraturens omfång. Den kinesiska litteraturen är mycket rik och vidtomfattande. Det finnes 100,000-tals volymer. Däribland äro de s. k. klassikerna samt historiska, geografiska och filosofiska verk. Där finnes värdefullt material för beskrifning af platser, produkter och naturliga fenomen samt historik af nära nog hvarje viktig stad, hvarje namnkunnig person, urinnevånarna, — af hvilka ännu finnas några i västra och södra bergstrakterna — de omgifvande stammarna etc. Där finnas böcker angående militarism, jordbruk, medicin, lag, målning, musik m. m. samt arbeten angående konfusianismen, buddismen och taoismen.

Hela den kinesiska litteraturen kännetecknas af en god moralisk ton, ehuru där talas endast om världsliga ting.

Människans djupaste behof vidröras knappast utom i de taoistiska skrifterna.

Försök att införa annat skrifsätt. Försök att omdana kinesiska skriftspråket gjordes först af buddisterna, som införde sanskrit, samt af den judiska kolonien, som införde hebreiska, och vidare af nestorianerna, som införde syriska. (Tibetanerna upptogo och omarbetade sanskrit till skriftspråk. Mongolalfabetet grundades på Uigaru, hvilket var adopteradt från syriskan af nestorianerna. Mandschurspråket är nära likt det mongoliska. Båda skrifvas uppifrån och ned.) Men intet af dessa språk fick rotfäste bland kineserna, utan de använde uteslutande sitt gamla språk- och skrifsätt, till dess de kommo i beröring med västerns folk. Dessa ha försökt att beteckna kinesiskan med de latinska bokstäfverna, men det har sig mycket svårt, ty det är omöjligt att med dessa fullt angifva de kinesiska ljuden. Olika tankar om, hur det rätteligen borde betecknas, förekomma helt naturligt, och till följd däraf ha flera s. k. ramanise-system uppstått.

På senare åren har mycket arbetats på att få till stånd

ett normalsystem för hela landet. Detta blir nog af stor betydelse för sådana, som ej hinna ägna så mycken tid åt studier.

KAP. XIV.

Två sagor.

Wang Ts'iang, som låg på isen.

王祥臥冰

王祥是個真孝子。母親不幸早年死。後母朱氏大不好。待他親子如寶玉。把他看得如灰泥。異日繼母不安康。染病三月不起床。思想鮮魚來煎湯。此時冰雪滿長江。王祥即時解衣裳。將身臥在滿冰上。孝心感動海龍王。水開跳出魚一雙。急忙拿回奉後娘。翠日榮華家道光。乞今孝名永傳揚。

Historien om Wang Ts'iang, som låg på isen.

Wang Ts'iang var en, som verkligen hedrade sina föräldrar. Hans moder dog tidigt. Hans styfmor var långt ifrån god. Hon behandlade sin egen son som en dyrbar skatt, men betraktade Wang Ts'iang såsom aska och lera.

Efter någon tid blef styfmodern dålig, sjukdomen tilltog, och hon kunde ej lämna sin bädd på 3 månader.

Hon önskade att få färsk fisk och fisksoppa. Men det var den tiden, då is och snö betäckte den stora floden.

Wang Ts'iang knäppte då upp sina kläder och lade sig med bara kroppen på isen. Den stora föräldravördnaden i hans hjärta rörde Long-vang (drak-konungen i floden).

En vak öppnades, och två fiskar hoppade upp. Raskt tog han då fiskarna och bar hem dem till sin styfmor. Lyckan var därför med Wang Ts'iang, så att i hemmet blef ära, rikedom och ljus.

Till denna tid når ryktet om hans föräldravördnad, och det skall vidare utbredas för all tid.

Mencius och hans moder.

Mencius' moder var änka, redan då han var ung. Hon bodde i närheten af en grafplats. Mencius lärde sig då, hvad som hörde till begrafningsceremonierna. Då sade hans moder: »På denna plats bör icke min son bo.» Hon flyttade därför och hyrde i närheten af ett svinslakteri och en butik. Mencius lärde sig då sälja, köpa och slakta. Hans moder sade nu igen: »Min son bör icke bo på en sådan här plats.» Hon flyttade därför och hyrde i närheten af en skola. Därintill var ock ett tempel, hvarest ämbetsmännen brukade tillbedja samt utföra vissa ceremonier d. 1 och 15 i hvarje månad. Då Mencius såg detta, lade han på minnet, hvad han sett, och gjorde likadant. Då sade modern: Denna plats är verkligen bra för min son, och så bodde hon kvar där.

Då Mencius blef stor, gick han i skola för läraren Tsi-shi-ts'ong. En dag blef han ledsen på att läsa och vände om hem. Modern höll på att väfva, då han kom hem. När hon fick se gossen komma hem, blef hon ond

och klippte af väfven. Gossen blef förskräckt, föll på knä framför sin moder och frågade, hvarför hon handlade så. Modern förebrådde honom och sade: Min son har gjort, som jag gjorde med väfven. Flera trådar sammanslagna i väfven bli en tum, flera tum bli 10 fot, och flera gånger 10 fot blir ett tygstycke, som blir brukbart. Du har i dag varit lat och slutat med ditt arbete, alldeles som om du kastat bort det. Att jag klippte af väfven är också att kasta bort mitt arbete.

Då Mencius hört dessa moderns ord, vände han åter till skolan, arbetade med sina studier tidigt och sent och blef därför till sist en stor filosof. Detta var, för att hans mor flyttade 3 gånger samt undervisade honom om hans arbete.

KAP. XV.

Sjukdomar, begrafning etc.

Sjukdomar tros vanligen af kineserna vara en följd af köld, hetta, öfveransträngning eller onda andemakter. Att den stora orenligheten, i hvilken de lefva, samt bristande sanitära åtgärder spela någon roll, ha de ingen tanke på. I förra fallen användas läkemedel, af hvilka det finnes många slag. Ett slags sjukgymnastik eller massage är ock känd af några, Ibland kan det lyckas bra för dem, men ofta stå de rådlösa äfven i mycket lindriga fall, och mången gång förvärras det onda genom deras åtgöranden. De s. k. läkarne undersöka sina patienter genom att känna på pulsen och tros sedan vara fullt förtrogna med sjukdomens art.

Att gå ut och söka ett sjukt barns själ är ganska vanligt. Man tror nämligen, att barnets sjukdom härleder sig däraf, att det har förlorat en själ — det tros ha 3 själar. Någon, vanligen modern, tar en lykta i ena handen och ett af barnets klädesplagg eller en af dess favoritleksaker i den andra och går ut till den plats, hvarest barnet tros hafva förlorat sin själ, för att söka densamma. Lyktan föres omkring åt alla håll, under det man ropar

på barnets själ att komma åter. Stundom svarar en annan person: »Jag kommer», och efter en stund går man hem i hopp, att den sjukes själ är med.

Många andra vidskepelser brukas äfven, och stundom tillkallas afgudaprästerna, hvilka ställa till ett uthålligt och nästan bedöfvande larm för att drifva bort de onda andarna, som tros förorsaka sjukdomen.

Om någon är så illa sjuk, att man fruktar, att han ej kan tillfriskna, så kan man vara viss om, att sjukrummet blir fullt af grannar och »vänner», som skynda till och i en hast bli mycket intresserade. Det pratas högljudt om den sjuke. En säger som så: »Ja, det är då alldeles säkert, att han ej blir frisk. Den och den hade samma sjukdom, och han dog», med mera dylikt. En säger: »Han håller på att dö», och så kommer det ut, att han är död. I fattiga hem går makan, modern eller någon annan och under tårar och klagan ber om begrafningshjälp. Men trots allt, som synes kunna påskynda döden, händer det stundom, att den sjuke tillfrisknar. Frågar man sedan den, som bedt om begrafningshjälp, hvarför han ljugit, så får man till svar: »Han var döende». Och man synes ej alls tänka, att en så liten skillnad var af någon betydelse.

Begrafnings-förberedelser. Förberedelser till begrafning vidtagas, innan den sjuke dör. Man är angelägen, att han skall få se hela sin utrustning, som, så vidt någon möjlighet finnes att anskaffa det, består i en mycket stor och klumpig likkista samt vadderade kläder och allt, som hör till en vinterutstyrsel, ty man tänker sig, att det är kallt i de dödas vistelseort äfven om sommaren.

Likkistor anskaffas ofta åratal, innan de behöfvas. Det är en mycket passande födelsedagspresent från en son eller söner på fars eller mors 60-årsdag. Därmed är alls icke sagdt, att man önskar, det de gamla skola dö, fastän det nog händer, att sådant äfven förekommer. Likkistan ställes i ett rum i boningshuset och kan få stå så i många, många år, innan den behöfves. För de fattiga fördubblas

sorgerna på gamla dagar, om de ej veta sig ha likkista eller medel att skaffa en sådan för.

När man ser, att döden nalkas, får den sjuke ej längre ligga i sängen utan bäres ut i yttre rummet, hvarest han lägges på golfvet intill dörren, ifall likkistan ej är redo. Stundom lägges den sjuke utanför dörren att utandas sin sista suck, äfven om det är en fader eller moder. Man fruktar, att den döde annars skulle spöka i rummet och vid sängen, där han dött.

Klagolåt. När locket sättes på likkistan och denna igenhartsas, så hålles klagolåt. Ju högljuddare denna är, desto mera heder för den döde. En sådan klagolåt höres på långt håll. De rika behålla sedan ofta liket kvar i hemmet i månader, tills de genom sakkunniga funnit en lämplig begrafningsplats.

Hur man söker hjälpa den döde till lycka. Ceremonier och offer för den aflidnes välbefinnande efter döden äro så mångfaldiga, att det finnes ingen möjlighet att här söka beskrifva dem. De gå dock alla ut på att hindra den döde från att gå igen och skada de lefvande, att befria honom från det reningslidande, hvilket han tros ha att genomgå efter döden, och att förse honom med hvad han behöfver i den andra världen. Det tros, att de döda äro i behof af penningar, kläder, husgeråd, bärstolar och tjänare m. m., liksom medan de voro i lifvet. Man förfärdigar därför allehanda saker af papper, hvilka sedan föras ut till grafven för att brännas och på så sätt sändas ut till andevärlden, hvarest de förvandlas till verkliga ting, af hvilka papperssakerna blott äro bilder. Det är fast otroligt hvilket stort penningevärde, som för hvarje år sålunda brännes upp. Befria den döde ur skärslidandet kunna endast prästerna, hvilka för denna tjänst erhålla stora summor af de rika, ty ju mera penningar, som gifvas, desto säkrare befrias den döde från sitt lidande. Många äro de, som genom begrafningsomkostnader och hvad därtill hör alldeles utarma sig, och somliga sätta sig i skulder, som de få dragas med hela lifvet.

Barns död och begrafning. Då små barn dö, så förmodas det, att den lille förvandlas till en ond ande. En moder måste därföre lära sig att afsky den, hon förut älskat. Hon fruktar, att hon skall föda honom om igen, och för att ej så må ske, händer det ibland, att den lilles ansikte svärtas, så att han ej skall se, eller ock afhugges en hand eller ett finger, så att han skall kän-

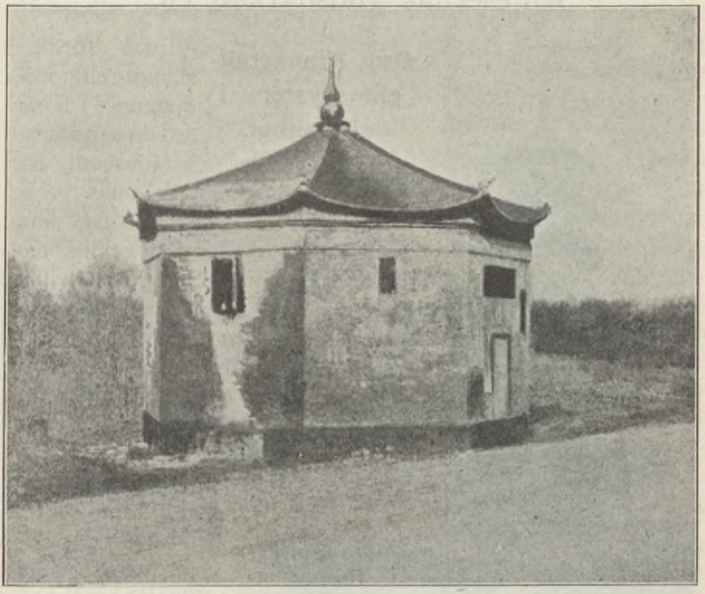

Ben-torn i Kina.

nas igen, om han kommer tillbaka. Den lilla kroppen läggs i en strå matta eller grof låda och bäres bort utan ceremonier. Ofta kastas de ofvanpå marken på graffältet, men i vissa städer har man s. k. ben-torn, hvarest de små döda barnen kastas in, gossarna genom en lucka och flickorna genom en annan. De rika ha en plats för gossar och en för flickor på hvardera sidan om familjens grafplats.

Huru vemodsfullt dyster är icke hedendomen i alla dess former! En och annan stjärna tindrar visserligen på dess himmel, men med undantag af dessa få ljuspunkter så är den en *mörk* en *hopplös natt*.

KAP. XVI.

Kinesernas gudsdyrkan etc.

Kinesisk pagod.

Om Kinas religionssystem i allmänhet. De förhärskande religionssystemen i Kina äro konfusianismen, buddismen och taoismen. En del muhammedaner finnas ock. Den stora massan af folket kan dock föga särskilja dessa religionsformer. Det finnes tempel, i hvilka alla tre dessa religioner representeras af hvar sina beläten, och af dessa står Buddha i midten. Dessa system uppgå också i hvarandra, så att de flesta af landets barn upptaga litet af hvardera. Detta förhållande belyses af kejsaren Iongcheng, som skref den märkliga boken: »Det heliga ediktet», hvari han uttalar svåra förkastelsedomar öfver både buddism och taoism. Under tiden tillbad han själf i ett buddhatempel, betjänad af lama-präster.

Konfusianismen. Konfusianismen är egentligen blott en moralfilosofi, som i vissa afseenden är ganska beaktansvärd, men å andra sidan äfven har mycket stora brister. Den mest olycksbringande af dessa är troligen läran om, att kvinnan är ett underordnadt väsen, som icke alls kan blifva mannens like och utgöra något sällskap för honom utan är till blott för mannens skull. Hon bör därför undertryckas, och mannen har full rätt att behandla henne efter godtycke. Konfusianismen talar intet om ett lif efter detta. Om döden säger Konfusius: »Jag känner ej ännu lifvet, huru skall jag då kunna känna döden?»

Taoismen. Taoismen omfattar den urgamla religionen i Kina och alla de intellektuella tendenser, som ej finna tillfredsställelse i konfusianismen. Till dessa höra olika experiment i naturalfilosofi och i förening därmed tron på möjligheten att öfvervinna döden genom »odödlighetens elixir», som de mycket bemödat sig om att finna. Taoismen har ett särskildt präststånd, hvilket bor i templen och lefver af den dithörande jorden. Ofta vandra de dock från stad till stad och lefva då af tiggeri. De studera astrologi och föregifva sig kunna betvinga andar. De hafva en mängd »p'u-sa» (afgudabilder), af hvilka den förnämsta är Ü-huang (ädelstenskejsaren).

Buddismen. Buddismen, som är införd från Indien, lär om belöning och straff i ett kommande lif och har likaså ett okunnigt prästerskap samt »p'u-sa» i mängd.

Ett säreget drag i buddismen är läran om själavandringen. En människa antages ha haft tillvaro före detta lifvet och efter döden öfvergå till något slags djur eller en människa igen. En rättrogen buddist är eller borde vara vegetarian, ty genom att äta kött kunde han komma att äta någon af sina förfäder.

Afgudabilder. De afgudabilder — »p'u-sa», — som förekomma i Kina, äro otaliga. Hvarje förrättning, hvarje yrke, hvarje plats har sin p'u-sa. De

mest kända äro bilder af Konfusius, Buddha och Ü-huang, ädelstenskejsaren, samt Kuan-yin, barmhärtighetens p'u-sa, Kvanti, krigets, Ti-chang eller Tu-ti, jordens, Longuang, regnets, Tsao-uang, kökets p'u-sa samt Ien-uang, dödsrikets härskare. Dessa beläten kunna ibland vara mycket små, men det finnes äfven stora. I staden Si-ngan, hufvudstaden i Shen-si, lär finnas en buddhabild, som är omkring 18 meter hög. Dessa äro gjorda af trä, sten, lera,

Kinesiskt tempel.

brons, koppar, ja, i kejserliga palatset finnes en hel del buddhabilder af guld. Icke alla kineser tillbedja p'u-sa, ehuru mängden gör det. Men ännu mera allmänt är det att på ett eller annat sätt dyrka förfäderna. Deras andar, af hvilka hvar person tros hafva 3 — en är vid grafven, en går till dödsriket, och en är närvarande i den namntafla, som familjen förvarar — dyrkas genom offer af mat vid vissa tillfällen samt rökelser och bugningar den 1:sta och 15 i hvarje månad. En kvinna kan ej frambära dessa

offer, och det är hufvudsakligen därför, som hvarje kines ändtligen vill ha en son eller söner. Om en kines ej har någon son med sin hustru, så tager han, om han har råd därtill, en bihustru — det finnes dock, ehuru troligen mycket få, äfven förmögna personer, som icke göra det, emedan de anse det orätt. Men det har äfven funnits de, som tagit 10 eller 11 bihustrur, och ändå icke fått någon son. Det mera praktiska och oftast använda sättet är att adoptera en brorson, en måg eller rätt och slätt köpa en främmande gosse. En sådan mister alla anspråk på sina egna föräldrar, och om det är en brorson, så kallar han de adopterade föräldrarna far och mor samt sin rätta far och mor farbror och faster.

En allmän företeelse är en trätafla eller ett pappers-»scroll» med skriftecken, som betyda himmel, jord, kejsare och förfäder, hvilka makter tänkas närvara i dessa skriftecken och äro föremål för dyrkan.

Likgiltighet. Många kineser bry sig i vanliga fall litet eller intet om all slags tillbedjan, och deras diktan eller traktan är fullkomligt uttryckt i orden: »Hvad skola vi äta, hvad skola vi dricka, och hvad skola vi kläda oss med?» Den tillbedjan, som förekommer bland kineserna, är alltid utan kärlek och ofta utan andakt samt mycket kort, och driffjädern därtill är vanligen fruktan.

»Den okände Guden.» Rätt många af kineserna ha dock aning om ett högre väsen. Så t. ex. talas det stundom om U-ming-tih schen d. v. s. anden, som ej har något namn, och t'i-en lao-ie eller lao t'i-en-ie, den himmelske mandarinen. Ett ordspråk lyder: Man-teh ko ren, man puh ko shen = Man kan bedraga människor, men man kan ej bedraga anden. Och ett annat har följande lydelse: Ts'ien shen uan shen, tsong shi ih shen = Tusen andar, tio tusen andar, men ändå till sist en ande.

Kejsaren som öfverstepräst. Kejsaren kan sägas vara både öfverstepräst och medlare. Han ensam kan och måste frambära försonande offer till him-

melen för att afvända landsplågor, som folket för sina synders skull ådragit sig. Enligt Konfusius är dock detta föga hoppfullt, ty han säger: »Den som syndar mot himmelen, för honom hjälpa inga böner.» Han frambär dock årligen 3 offer till himmelen eller den högste Guden.

Men han offrar äfven för föregående kejsares namntaflor, för Konfusius m. fl. af deras s. k. gudomligheter. Före de 6 första klassens offer måste han fasta och lefva afskild i 3 dagar hvardera gången. Vid andra klassens offer fastar han 2 dagar före hvartdera och vid tredje en dag vid hvarje. Tillsammans måste han dock fasta 60 dagar om året och ännu flera vid särskilda fall.

Mandariner som präster. Hvarje mandarin måste i sin stad deltaga i statsoffer och utföra vissa ceremonier två gånger om året i Konfusii tempel samt för andra högheter, såsom Ü-huang, Kuang-ti m. fl. Folkets »p'u-sa» tillbedjas ej af mandarinerna, eftersom de anses stå lägre än mandarinerna.

KAP. XVII.

Den kinesiska nationalkaraktären.

Kineserna äro icke blott till sitt yttre olika västerns folk utan fastmer så till sin karaktär. Öfver hufvud taget äro de flitiga och förnöjsamma. En kinesisk arbetarefamilj behöfver icke mycket för att anses välbärgad. Fackföreningar äro allmänna — till och med tiggarne ha sitt fack och sin »kung». Men trots den skriande fattigdomen, som är så allmän, hör man aldrig ett sådant missnöje, som i våra moderna samhällen.

I vissa fall, såsom t. ex. att bära bördor och draga lass, skulle nog ingen här hemma vilja knoga som de, men om man tror, att en kines i vanliga fall kan och vill uträtta mera arbete än en europé, så bedrager man sig storligen.

Man-man-ti = sakta, försiktigt, är ett ord, som ofta användes, och det utmärker hela deras lif. Man får icke ha allt för brådtom, om man går och handlar i en kinesbutik, ty då sättes tålamodet på ett hårdt prof. Om en båt är hyrd, och det är öfverenskommet att anträda en färd kl. 3—4 e. m., så får man ej ta illa vid sig, om man vid sin ankomst till båten finner dess ägare vara borta för att göra förberedelser till resan. Kommer man icke iväg den dagen, så far man följande morgon, och ingen må tro, att »kaptenen» beder om ursäkt för sådant. Hvad betyder en half dag mer eller mindre?

Om kvinnorna en kulen vinterdag ej äro i ordning kl. 11 f. m., så anser ingen det så underligt. Och att se dem, liksom äfven männen, sitta en stund och svalka sig genom att vifta med solfjädern samt ta sig en rök under heta tiden, det är så naturligt som helst — männen röka dock i allmänhet mer än kvinnorna. Landtfolket är vanligen mycket mer arbetsamt än stadsborna. Penningekärlek är icke mindre vanlig i Kina än annorstädes, kanske mer. Läraren i vår evangelistskola i Wuchang nöjer sig dock med ungefär $^1/_4$-delen så stor inkomst, som han skulle kunna få i statens tjänst, därför att han tror sig bättre kunna tjäna Herren och sitt folk i den ställning, han nu innehar. Är icke detta ett bevis på evangelii omskapande makt? Flera sådana kineser finnas.

Snatteri, bedrägeri och falskhet äro så allmänna, att det hör till sällsyntheterna att finna en *riktigt* ärlig och upprikting kines — om någon sådan finnes bland hedningarna. — Att snatta, bedraga och ljuga går godt an — icke i teorien men i praktiken — blott man icke blir ertappad. Och om så skulle ske, vet man att neka till det yttersta, ty att erkänna det är »muh iu lien-tih si», att icke ha något ansikte. Vördnad mot öfverhet, föräldrar, lärare och äldre personer är ett nästan lika allmänt som vackert drag hos kineserna. Visst finnas undantag från denna regel, men kineserna stå i den delen långt framom västerns folk, och detta är nog en stor orsak till att kinesiska riket förblifvit så länge bestående.

Kap. XVIII.

Folkupplopp och dess orsaker.

De större och mindre uppror och fejder, som gång efter annan förekommit, och hvilka varit riktade mot regeringen eller mot olika stammar inbördes inom Kinas landamären, vilja vi helt och hållet gå förbi och endast tala om de upplopp, som riktats mot utländingarna. På 1870-talet förekom ett sådant i hamnstaden Tientsin, då inemot 30 utländingar mördades.

Sommaren 1891 var det mycken oro i hela Jangtsidalen samt upplopp på flerfaldiga ställen. Gamla missionärer sade, att det ej varit så osäkert på mellan 20 och 30 år. Många fingo lida mycket, och 2 utländingar — en missionär och en tulltjänsteman — mördades i Wusueh, ej långt från Hankow.

År 1893 var det åter oroligt i Central-Kina. Det sades, att jäsningen i sinnena mot utländingarna var så stark, att vistelsen bland folket kunde liknas vid att bo invid en glödande vulkan. Det året var det, som Svenska Missionsförbundets missionärer Johansson och Wikholm mördades i Sungpu i provinsen Hu-peh.

År 1895 utdrefvos *alla* utländingar ur provinsen Sz-chuan, och många af dem sluppo undan med lifvet såsom genom ett under.

Ett par år senare inträffade Ku-cheng-morden, då 11 utländingar, barn inberäknade, fingo offra sina lif.

Hvad är orsaken till dessa och liknande upplopp?

Första orsaken är ett hos kinesen allmänt utpräglad hat till allt, hvad utländing heter. Öfversitteri och stolthet hafva varit utmärkande drag hos den kinesiska nationen. De ha i århundraden varit omgifna af dem själfva underlägsna folk och sålunda trott sitt rike vara »Blomsterlandet på jordens midt», sig själfva bärare af kultur och bildning och sina filosofer de visaste bland vise, hvarför de sett ned på alla utländingar med förakt och gifvit dem hvarjehanda fula

öknamn. »Hvad behöfver den, som lärt sig Kinas heliga böcker utantill, veta om barbarernas seder och bruk?» svarade en gång vice-konungen i Kanton den engelska beskickningen.

Andra orsaken är den stora okunnighet och vidskepelse, som behärskat nationen. De trodde, att utländingar kunde se 2 mil ned i jorden och upptäcka dolda skatter samt sedan komma nattetid för att bortföra dessa. En missionär tog en gång upp något, som han tyckte vara en sten med egendomligt utseende. När han undersökt den, fann han, att det var en förstenad groda, och kastade den ifrån sig. Han tillfrågades, hvad det var, och svarade ärligt därpå, men ingen ville tro honom. Hopar af folk samlades, och missionären med sina följeslagare måste rädda sig genom en hastig flykt. De trodde vidare, att utländingarna togo ut fett, ögon och hjärtan hos kineser, isynnerhet barn. När någon kristen eller annan person, med hvilken någon utländing hade någon beröring, dog, måste man vara mycket angelägen om att alla, som önskade, skulle få se, att han hade sina ögon kvar, när kistlocket förseglades. Men de trodde ej blott, att utländingarna togo ögonen ur lik, utan att de togo sådana och mera till ur lefvande människor, isynnerhet barn, samt att de förhäxade folk, så att den, som en gång kommit under deras inflytande, ej kunde slita sig lös. För att underblåsa dessa falska föreställningar och uppegga folket till hat mot utländingarna, utsändes år 1891 plakat från provinsen Hunan med målningar så ohyggliga, att anständigheten förbjuder att reproducera dem. Dessa målningar betraktades, och texten därtill lästes af de läskunniga, och sedan spreds uselheten från mun till mun. »Död och undergång åt utländingarna» var liksom lösensordet. Den, som ej var med om detta, ansågs som en landsförrädare.

Tredje orsaken var, att utländingar tvingat kineserna att tillåta införseln af opium. För svenskar har det varit skönt att kunna fritaga sitt land från skuld i denna oförrätt. Men kineserna ha naturligtvis svårt att skilja den ena utländingen från den andra.

Fjärde orsaken är de ogudaktiga utländingarnas lefverne. Officerarne på de olika ångbåtarna samt köpmän och andra i de utländska hamnarna bruka icke blott ryta och skrika mot kineserna utan stundom slå och sparka dem. Att detta samt deras omoraliska lif är ägnadt att i hög grad uppreta kineserna, är ganska tydligt. En inföding kommer flera mil inifrån landet, och nyfiken, som han är, rusar han fram hvar som helst, på gräsmattor och dylikt, där utländingarna ej vilja tillåta någon kines att gå. En kinespolis kommer då och säger åt honom att aflägsna sig. Men han kan ej se någon rimlighet i sådant och sätter sig till motvärn. Polisen tar då tag i hans hårfläta, snor den om sin hand samt drar honom med sig eller skuffar honom framför sig eller slår honom, så att blodvite uppstår. År 1891 var det en utländsk poliskommissarie i Hankow, som också var en mycket grym man. Att kineserna frestade hans tålamod mycket är klart, men så slog han dem också orimligt. För allt sådant där fingo utländingar i allmänhet skulden, och i Hankow blef förbittringen så stor, att en gång efter ett liknande uppträde kom en skara af tusentals kineser för att anfalla och förstöra ämbetsverket och tjänstemännens bostäder. Det såg mycket hotande ut, men en mandarin, som kom ridande, lyckades efter en stund att få skaran skingrad. Man fruktade dock oupphörligt nya anfall.

Femte orsaken är, att missionärerna blotta det falska i kinesernas gudsdyrkan och uppmana dem att tro på den ende, sanne Guden.

Sjette orsaken är, att de utländska makterna tillvällat sig en del af Kinas fästningar och landområden. »Nog ären I missionärer goda, men efter eder komma edert lands soldater», har det sagts af mången kines.

Sjunde orsaken är mandarinernas falskhet och hatfulla handlingssätt. Det är de, som vid de flesta upplopp uppviglat folket och sedan undskyllt sig med, att de ej *kunnat styra* detsamma, ehuru det i flesta fall visat sig, att de, där de så velat, haft folket liksom i sina händer, hvilket särskildt bjärt visade sig år 1900.

Kap. XIX.

Reformsträfvanden i mot- och medgång.

En liten gnista. Trots allt motstånd och stundom kanske som en följd däraf utbreda sig nya tänkesätt i det gamla stolta riket. Beröringen med västerns folk samt det förödmjukande kriget med Japan kom mången kines att inse behofvet af en ny tingens ordning i sitt land. Tidningar och tidskrifter i reformvänlig anda utgåfvos. Bibel- och traktatsällskaps alster fingo allt större spridning. Sällskapet för spridande af kristliga och allmännyttiga böcker hade år 1893 en afsättning för 817 och år 1898 för 18,457 dollars.

Gnistan antänder. Kejsaren intresserade sig för reformrörelsen och beslöt att studera engelska språket samt tog sin första lektion däri den 1 dec. 1891. År 1898 lät han för sin egen räkning köpa ett exemplar af alla kristliga och allmännyttiga böcker, som funnos tillgängliga på kinesiska språket. Kort därefter utkommo 27 reformedikt, det ena efter det andra — Alla förvånades, och den, som kände till den urgamla konservatismen, önskade nog, att den unge, hänförde monarken skulle ha gått litet mera försiktigt tillväga. — Edikten innehöllo påbud om, att alla onödiga ämbeten skulle indragas; det gamla examensväsendet, som varit praktiseradt i 500 år, skulle förändras; utländska läroämnen, såsom matematik, geografi, naturkunnighet och astronomi skulle införas i skolorna. Större tempel skulle ombildas till skolor; statens intressen skulle få fritt diskuteras i tidningarna, och hvem som önskade skulle få insända förseglade skrifvelser direkt till kejsaren. Ett universitet efter utländskt mönster skulle upprättas i Peking etc. Första anledningen till detta torde vara bibelns införande i det kejserliga palatset.

Bibelns införande i det kejserliga palatset.

I februari 1894 spisade en officer middag hos en missionärsfamilj i Ning-pu. Denne kom därunder att tala

om änkekejsarinnans framstående egenskaper. Missionärens hustru tänkte då: »Månne hon någonsin varit i tillfälle att lära känna evangelii välsignelsebringande budskap», och med detsamma var det, som om någon tillhviskat henne: Hon bör få en bibel på sin 60-årsdag. Hon omtalade sedan detta för sin man och vidare för andra vänner i Ning-pu. Dessa skrefvo sedan till Shanghai och föreslogo, att en kommitté skulle bildas där med uppgift att sätta i gång en insamling bland Kinas kristna kvinnor, både infödda och utländska. Förslaget vann genklang, kommitté bildades och medel insamlades. Med stor omsorg bereddes sedan ett nytt testamente, tryckt på fint papper samt försedt med lämpligt förord och bundet i ett dyrbart praktband. En smakfullt utsirad silfverask, inuti beklädd med silkesplysch, bereddes att lägga detsamma uti. På änkekejsarinnans födelsedag den 11 november samma år framlämnades den

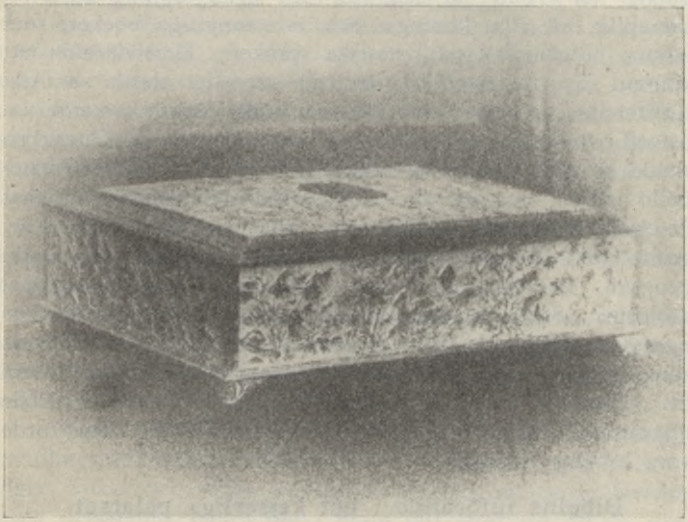

Det till änkekejsarinnan öfverlämnade exemplaret af Nya testamentet.

i dubbel mening dyrbara gåfvan genom de utländska ministerfruarna i Peking. Den mottogs väl, och kejsarinnan sände dyrbara skänker till dem, som arbetat med insamling etc., sedan hon först utfrågat deras namn.

Kejsaren, som fick se den prydliga boken, läste däri och önskade själf äga en bok med lika innehåll. Men som boken hette Nya testamentet, så drog han den slutsatsen, att det äfven måste finnas en, som kallades Gamla testamentet. Han sände sedan en af sina hofmän till bibeldepôten i Peking med befallning att köpa ett exemplar af Gamla och ett af Nya testamentet samt äfven andra kristliga böcker.

Kanske ingen hade fått veta, hvem som skulle ha böckerna, om inte hofmannen råkat kvarglömma den lapp, som böckernas namn voro skrifna på. När han märkte, att den saknades, skyndade han tillbaka och frågade med synbar ifver, om den upphittats. Man frågade då, om det verkligen var kejsarens egen namnteckning, som stod under böckernas namn. Detta bejakades, och så kom hela historien till allmänhetens kännedom.

Oro i lägret. De reformerande befallningarna mottogos af många med stor tillfredsställelse, och folket hade, så vidt kändt är, ej något däremot, men de konservativa styresmännen i Peking med general Yong-lu i spetsen andades hot och närde hämdplaner. För utförandet af dessa måste de få änkekejsarinnan på sin sida. De inbillade henne därför, att riket gick hastig undergång till mötes, om allt finge fortsätta, som det nu börjat.

Då inträffade, att en af de högre sekreterarne i Peking insände en förseglad skrifvelse till kejsaren, hvari han föreslog, att kristendomen skulle upphöjas till statsreligion, representativ styrelsereform införas och kineserna befallas att bortlägga hårflätan och antaga europeisk dräkt. De ha på befallning begagnat hårfläta, sedan mandschuristerna intogo riket, såsom tecken till underkastelse. Petitionen uppsnappades af ett par höga ämbetsmän, hvilka tvärtemot förordningen läste denna, innan den framlämnades. Kejsaren

lät för detta tilltag afsätta dem och upphöjde däremot petitionären.

Försök att släcka elden. De konservativa sågo nu, hvaråt det lutade, och Yong-lu i spetsen för dem bad änkekejsarinnan att »rädda riket». För att erhålla de mäktiga Mandschu-prinsarnas bistånd räddes hon att kalla en af dem, vid namn Tuan, till sin rådgifvare. För att det skulle se ut som en nationens sak, skulle dessa sedan på en viss dag begifva sig till henne för att begära kejsarens afsättning, därför att »han förde dynastien till undergång och folket till att blifva utländingarnas slafvar».

Kejsaren fick kännedom om sammansvärjningen och beslöt att hindra densamma, men den officer, som fick i uppdrag att taga ledningen i utförandet af kejsarens befallning, var en förrädare och lät Yong-lu veta kejsarens planer.

Denne rusade nu in till kejsarinnan, föll ned för henne och ropade: »Rädda mitt lif! Ers majestät, rädda mitt lif!» Hon frågade: »Du är ju fullkomligt trygg här, eller hur? Har någon vågat hota ditt lif?» Yong-lu omtalade nu kejsarens beslut att krossa de konservativas planer. Vredgad gick hon in till kejsaren och öste öfver honom en ström af förebråelser samt sade till sist: »Du är då blott en oförståndig pojke. Gå till dina rum. Det är klart, att jag måste återtaga regeringen. — Hvem vet, hur en sådan gräslig dårskap skall sluta. O, dessa förrädare, dessa usla förrädare»!

Elden synes slockna. Kejsaren var nu en fånge; 53 af hans eunucker ihjälslogos med käppar; hans närmaste vänner halshöggos, och namnen på 300 framstående reformvänner i landsorten antecknades för att vid lämpligt tillfälle röjas ur vägen, och ett pris sattes på ledarnes hufvud. (En hög ämbetsman brukar annars få tillåtelse att »använda silkessnöret», d. v. s. att strypa sig. Det anses nämligen mycket grufligt att i den andra världen vara utan hufvud.) Ryktet om dessa skräckscener spreds öfver landet, reformedikten återtogos, och glädjen bland

alla reformvänner vände sig i sorg. Detta inträffade i september år 1898. En af de afrättade säges kort före sin död hafva skrifvit: »Mitt blod skall bli en röst till mina landsmän att hålla ut och utföra, hvad vi börjat.»

Men Yong-lu och hans anhang voro ännu ej nöjda. De ville förmå änkekejsarinnan att taga lifvet af kejsaren. Men hon samtyckte ej till detta utan nöjde sig med att tillkännagifva, att hon måst återtaga regeringen till följd af kejsarens sjukdom. Hon hade nämligen regerat under kejsarens minderårighet. (Han var sedermera klen, om blott af sorg eller, som det troddes, genom långsam förgiftning eller annan orsak, är ej godt att säga).

Änkekejsarinnan visade sig i början tämligen moderat, och hon mottog ministrarnas fruar, hvilka i höga toner prisade hennes hjärtlighet. Under tiden umgicks hon med planer att förgöra både dem och alla andra utländingar i riket samt deras vänner. Edikt, hvilka utgåfvos i kejsarens namn mot slutet af 1898, påbjödo att arbeta ifrigt för iståndsättande af krigshären, hvilken skulle komma att behöfvas.

Boxarne. Guvernören i Shan-tung, Ü-hsien, var gynnare af en revolutionär sekt, som kallades »I-ho-chuan»: boxare. Dessa sades vara genom vissa besvärjelseformler i stånd att utföra hvilka bragder som helst. Det sades, att om de kände dessa formler väl, så kunde de t. ex. förstöra ett utländskt hus lika lätt som en télåda, och en med något mindre kunskap däri kunde besegra 10,000 man, under det de själfva voro oöfvervinnerliga. Liknande galenskaper spredos om dem ända ned i Central-Kina, och det var obegripligt, hur visst infödingarna trodde därpå. Ü-hsien förmådde änkekejsarinnan att taga boxarne i sitt hägn och understödja dem.

Det mörknar allt mer. Tyskarne hade vid denna tid nyligen annekterat Kiao-cheo, och detta bidrog mycket till, att tanken på att utrota alla utländingar vann sådan genklang bland folket.

I ett edikt mot slutet af 1899 heter det bland annat:

»Med ett land sådant som vårt, sträckande sig tusentals li, med våra outtömliga resurser och flere hundra millioner innebyggare, skulle vi väl behöfva frukta någon fiende, om det blott funnes fosterlandskärlek i våra hjärtan? — — Må ingen tänka på fred utan blott på, huru han skall strida för sina fädernealtaren och förfäders grafvar mot dessa våldsamma inkräktare, som hota att förstöra dem.»

Flera edikt med liknande innehåll spredos öfver hela landet, hvilket uppeldade främlingshatet hos befolkningen. Boxarne blefvo allt djärfvare. De påstodo till och med, att 8,000,000 andar kommit för att strida i deras led. De höjde en blodröd fana med inskriften: »Död åt utländingarna.» Vidt och bredt utspredos rykten, att utländingarna hade förpestat brunnarna, och i Central-Kina sades det, att utländingarna sändt ut »ma-hu-tsi» att stjäla barn och andra människor. Andra påstodo, att de »köpt» generalguvernören i Wuchang, Chang-tsi-tong, att utsända »ma-hu-tsi» för deras räkning. Människorna, som bortstulos, skulle föras till en långt aflägsen, obebodd ö för att befolka denna, och andra sade, att de skulle läggas till grund under järnvägen, som just var under byggnad mellan Hankow och Peking, på det att denna skulle bli riktigt säker. Befolkningen var på det högsta uppretad. Personer grepos som »ma-hu-tsi» i residensstadens omedelbara närhet, och flera af dessa dödades. Ett par af dem fördes upp på ett berg invid staden Hanyang, öfvergötos med fotogen och antändes. Huruvida någon af dem var skyldig, är osäkert.

De kristna, som naturligtvis ej kunde visa samma främligshat, började förföljas, och i slutet af 1899 föll första utländingen offer för denna rörelse.

Mörkrets gärningar. Det behagade ej änkekejsarinnan att nödgas använda kejsarens namn, för att hennes påbud skulle ha laglig kraft, och därför beslöt hon att göra sig fri därifrån. I januari 1900 *tvingades* kejsaren att underteckna en skrifvelse, hvari han afsade sig alla anspråk på tronen för sin svaga hälsas skull. En ung son till prins Tuan blef sedan förklarad kejsare.

Nu hände något ovanligt. Kraftiga protester höjdes mot kejsarens afsättande — ty det kunde ej hemlighållas, att han tvingats att underteckna skrifvelsen. Från Shanghai och omnejd insändes ett telegram, undertecknadt af 1,230 framstående män, hvari de bådo prinsar och ädlingar i Peking att motsätta sig den ädle kejsar Kuanghsus afsättning. Från Hankow utgafs en skrift, hvari kejsarens förtjänster prisades men kejsarinnan och hennes rådgifvare klandrades. Från Siam telegraferade 80,000 kineser och hotade ärkeförrädarne i Peking med hämnd. På några dagar inkommo inalles 46 kraftiga protester från kineser i Kina, Australien, Indien och Amerika. En svår torka inträdde, och folket trodde detta vara ett straff från himmelen för att dess »son», den laglige härskaren, blifvit afsatt. Änkekejsarinnan befann sig i ett oangenämt läge, men boxarne kommo henne till hjälp och förklarade, att utländingarna voro skulden till den svåra torkan.

Inom kejserliga palatset var man ifrigt sysselsatt med krigsförberedelser, och den 16 juni 1900 samlade kejsarinnan sina stormän till rådplägning om, när man skulle gripa till verket. Hon påminde om de oförrätter, Kina lidit, och sade därvid bland annat: »Vi ha mistat ansiktet inför hela världen. Vi måste stå upp som en man och hämnas på utländingarna.» Mandschu-prinsar och ädlingar gåfvo ljudligt sitt bifall tillkänna.

Stjärnor i natten.

En kines steg då fram, föll på knä och bad änkekejsarinnan att närmare öfvertänka saken, ty, »hur kunna vi», sade han, »strida mot hela världen?» »Du begriper ingenting», sade en mandschurist, »vi ha ju boxarna.» Då böjde en annan knä och bad, att man ej skulle lita för mycket på boxarne, och en mandschurist talade i samma anda. »Usling, förrädare!» ljöd det från de andra mandschuristerna. Slutligen framträdde kejsaren, föll på knä framför den gamla härskarinnan och bad henne under tårar, att hon icke måtte bringa sitt folk i olycka, men hon svarade blott: »Ers majestät förstår ej denna affär.» Kejsaren steg då upp och lämnade rådsalen.

Det svartaste mörker.

De tre ämbetsmännen, som höjt sina röster mot den allmänna meningen, undanskaffades, och beslut fattades sedan att döda alla utländingar och dem, som stodo i vänskapligt förhållande till dessa. Början skulle ske i Peking.

Den, som fick i uppdrag att telegrafera detta beslut till de olika provinserna, satte ordet *beskydda* i stället för *döda*. När detta blef kändt, fick han därför plikta med sitt lif.

Den förut omtalade Ü-hsien, som blifvit flyttad till Shansi, och hans ämbetsbröder i Chili och Honan började genast att verkställa regeringens påbud. De gräsligaste blodbad anställdes, och 159 protestantiska missionärer och 53 deras barn, bland hvilka funnos flera svenskar, samt tusentals kineskristna dödades på det grymmaste. En del lägre ämbetsmän i dessa provinser hade dock mod att med fara för sitt eget lif hjälpa så många af de förföljda som möjligt att komma undan. Guvernören Tuan-fang i Shensi mottog och lät eskortera många utländingar och bland dessa icke få svenskar till vice-konungens i Wuchang område, hvarest de äfven hjälptes fram. Tuan-fang jämte vice-konungarna i Wuchang och Nanking säges hafva inverkat på de andra vice-konungarna och guvernörerna. Ingen af dem åtlydde regeringens bud angående utrotandet af utländingarna mer än de tre ofvannämnda.

Hjälp i svår nöd.

När fientligheterna i Peking började och en stor del hus sattes i brand, flydde alla utländingar utom några katoliker jämte 3-4 tusen kineser till den engelska legationen. Bland utländingarna voro omkring 300 krigare, som, sedan det började se hotande ut, blifvit ditsända att bevaka legationen i händelse af upplopp. Snart fann man, att det icke var ett upplopp bara, utan att legationen besköts af regeringens trupper. Ammunitionsförrådet var ej stort, och därför vågade ej krigarne skjuta så mycket, men »då det låter pang, så faller alltid någon», sade en kines, »men då våra krigare skjuta, faller ingen». Kinesernas anfall i början var därför ej så häftigt, och under tiden stärkte man förskansningen. Hvar och

en hjälpte till på sitt sätt. De fina damerna togo dukar och annat linne samt äfven kläder och sydde påsar däraf, hvilka sedan fylldes med sand eller jord och lades upp till skydd mot de hvinande kulorna. Man hoppades, att hjälp snart skulle komma från Tien-tsin, men det dröjde nära 2 månader, under hvilken tid legationen besköts af kineserna, och bomber i mängd kastades dit in. Men med undantag af några få krigare dödades ingen. Lifsförnödenheterna blefvo allt knappare, men hungersnöd var dock ej rådande. Att bland den stora skara, som under sådana förhållanden under sommarhettan var hopträngd inom förskansningen, icke utbröt sjukdomsepidemier, var ett underverk, och icke mindre underbart var det, att källorna därinne gåfvo tillräckligt med vatten. Under tiden sände änkekejsarinnan vid ett tillfälle lifsförnödenheter, bestående af mjöl m. m., till de belägrade. Hon ville, förstås, anses oskyldig i boxarnas uppror. Men de betackade sig, ty de trodde, af lätt förklarliga skäl, att det var gift däri. De erfarenheter, som de belägrade hade att genomgå, kunna ej beskrifvas, men de sågo Guds bevarande hand däri uppenbarad, och den, som ej gör det, är säkert blind i andligt hänseende. Hvem har någonsin hört, att en hand full krigare med föga ammunition kunnat hålla stånd i 2 månader inom en tillfällig förskansning mot en krigshär, bestående af många tusen, som därtill hade öfverflöd på ammunition och tillräckligt med lifsförnödenheter? Hvarför dödades ingen af de värnlösa inom förskansningen af de kulor och bomber, som under långa timmars kanonad slungades dit in? Hvarför härjade inga svåra sjukdomar, och hur kunde vatten förses åt en så stor skara? Mot slutet af belägringen gjorde kineserna minor under legationens hus, och hade det dröjt litet till, så synes det, som om deras onda uppsåt skulle hafva lyckats. Men hjälp kom i rätt tid, när allt hopp tycktes ute. När de utländska trupperna nalkades och befrielsens timme slog för de belägrade, så föllo de hvarandra i famn och jublade som barn. Många af dem voro dock mycket medtagna genom de umbäranden och den oro, de

haft att utstå. Under nästan hela belägringstiden lefde den yttre världen i okunnighet om de belägrades tillstånd. I lång tid troddes, att de alla voro döda, men omsider lyckades det dem att genom en kines i all hemlighet få iväg en liten skrifven lapp, och när detta sedan meddelades genom tidningarna, vågade man knappt tro för glädjes skull.

När allt var öfver, tackade engelske ministern rörd missionärerna, för hvad de varit under belägringen, och sade därvid bland annat: »Utan eder och de kineskristna hade vi icke kunnat räddas.»

Dagen bebådas. Samma dag, de utländska trupperna gingo in i Peking, flydde änkekejsarinnan och hela hofvet samt slog sig ned i den urgamla hufvudstaden Singan i Shensi, hvarest hofvet stannade omkring $1^1/_2$ år. På återfärden reste de på tåget sista delen af vägen. Kejsaren var nu i spetsen. Den förut omtalade tronföljaren skaffade änkekejsarinnan mycket bekymmer genom sitt uppförande, och han föll alldeles i onåd. Kejsaren kom likväl ej genast till välde, som man hoppades. Änkekejsarinnan hade dock, genom hvad som timat, fått lära mycket, och många reformer infördes. De ämbetsmän, som hyllat boxarna, straffades (utom de som voro favoriter, hvilka hjälptes i all hemlighet, såsom sedan blef allmänt kändt), de andra belönades.

Ljuset bryter fram. Efter skräckscenerna år 1900 ha stora förändringar till ett bättre inträdt. Den kinesiska stoltheten fick en duktig bräcka, så att många, som förut blundat därför, börjat inse behofvet af reformer. Det orätta i förföljelsen mot de kristna och missionärerna erkändes öppet, och på de platser, där flera utländska missionärer stupat, byggdes prydliga monument — detta af kinesernas fria vilja. När missionärerna återkommo, välkomnades de hjärtligt på de platser, där deras vänner stupat. Lokala oroligheter hafva dock förekommit äfven efter 1900, och några utländingar ha också mördats, men myndigheterna synas allvarligt ha bemödat sig att så vidt möjligt godtgöra skedda oförrätter och upprätthålla lugn

och ordning. Riket har gått framåt i alla riktningar. Krigsmakten förstärkes, skolor af allehanda slag upprättas öfverallt i städerna, och många sådana äro inrymda i hus, som äro byggda i europeisk stil. En svårighet i skolväsendet är, att lämpliga lärare äro ytterst fåtaliga, hvilket har till följd, att missionens skolor och läroverk äro öfverfyllda. Begåfvade ynglingar underhållas helt och hållet af regeringen för att studera i dess skolor, och de bästa af dem sändas sedan till Japan för att fullborda sina studier. Begäret efter västerländsk bildning är så starkt och utvecklingen sådan, att ingen kunnat ana något dylikt för blott 10 år tillbaka.

Hvad Kina i denna uppvaknandets tid behöfver, är god ledning. Detta inse äfven de mest framsynta af dess egna söner. En icke kristen, framstående kines i Shang-hai skref år 1903 i den stora engelska tidningen North China Daily News följande:

»Jag förstår, att det är en kristlig plikt, att den enskilde visar barmhärtighet mot sin nödställde broder. Hafva ej nationerna samma plikt mot hvarandra? Hvar finnes nu en så hjälplös nation som Kina? Kommen till vår hjälp!» Att kinesernas begär efter västerländsk kultur och bildning hos de flesta går ut på att göra sig oberoende af utländingarna, det lider nog intet tvifvel, men hvem kan undra därpå?

En annan skref i en examenskria bland annat: »Nu ropas på reform från alla håll. Man påstår, att västerns vetenskaper skulle kunna upphjälpa nationen ur dess förfall, men gif oss vetenskap, låt oss veta allt, hvad kemi och fysik kunna lära oss, detta skall dock ej göra oss bättre i moraliskt hänseende. Hvad vi behöfva, är först och främst en religion, som kan styra våra hjärtan, sedan skall västerlandets vetenskaper blifva oss till verkligt gagn.»

Just så, Kina behöfver en religion, som kan »styra hjärtan». Kina behöfver ej blott västerländsk bildning och moralbud — sådana finnas — utan det stora riket behöfver framförallt lära känna Jesus Kristus, sin frälsare, som allena kan styra våra fötter in på fridens väg. »Snar hjälp är dubbel hjälp.»

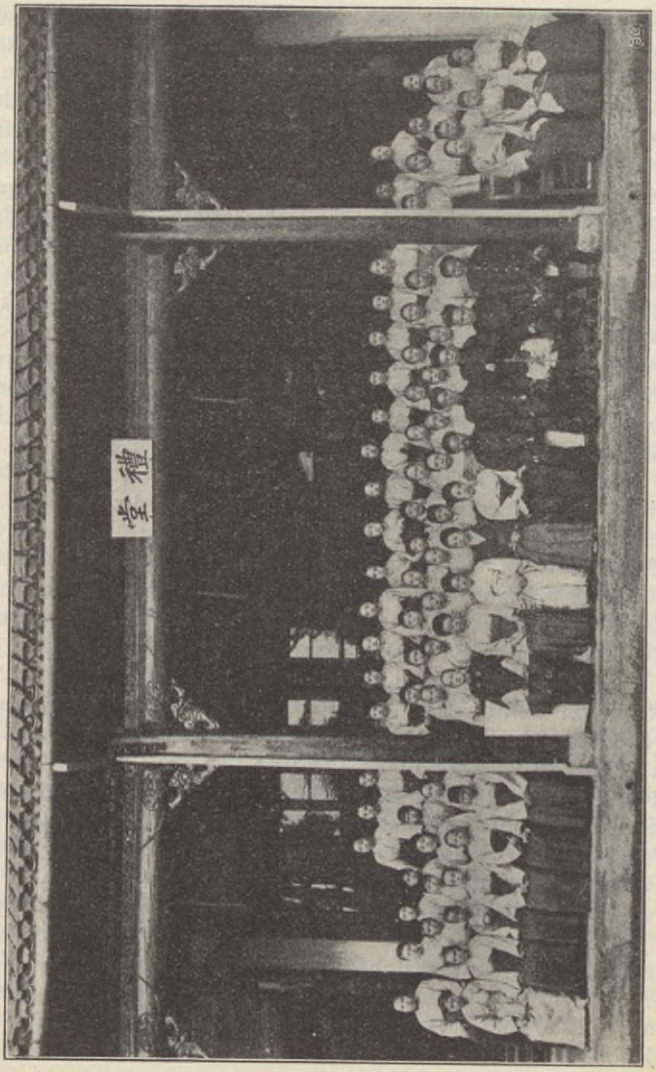

Kinesiska statens första flickskola i provinsen Hupeh.

KAP. XX.

Den katolska missionen.

Katolikerna började missionsarbetet i Kina långt före protestanterna. De ha nu ett ganska stort antal anhängare, hvilket beror på, att de mottaga och döpa hvilka som hälst utan afseende på deras sinnelag samt hjälpa dem till lekamliga fördelar. Det händer därföre ofta, att riktiga banditer öfvergå till katolikerna och påkalla deras hjälp i orättfärdiga rättegångar m. m. De säga, förstås, då, att de äro förföljda för sin tro. Katolikerna ha alltid blandat sig i världsliga angelägenheter, och för några år sedan lyckades det deras utländska missionärer att tillvinna sig mandarinvärdighet.

Tillbakavisadt hedersanbud. Denna ära tillbjöds då af de kinesiska myndigheterna äfven åt de protestantiska missionärerna, men dessa betackade sig, sägande, att de ej kommit till Kina för att tillvinna sig jordisk makt utan för att predika Kristi evangelium och lära kineserna dyrka den sanne Guden och följa hans lära.

En vinst. Detta de protestantiska missionärernas handlingssätt synes ha haft en god inverkan på kineserna, och de ha därigenom lärt sig att bättre skilja mellan katoliker och protestanter, för hvilka senare de i allmänhet nu hysa förtroende.

KAP. XXI.

Den protestantiska missionen.

Banbrytare. Den protestantiska missionen i Kina firar i år sitt hundraårs-jubileum. Dess förste missionär, d:r Morrison, landsteg på Kinas mark år 1807. Denne ädle ljusets förkämpe kan med skäl kallas Kinas apostel.

När han på väg till Kina var i Amerika, sade en amerikanare spefullt till honom: »Jaså, unge man, tror ni er om att kunna omvända kineserna?» »Nej», min herre, svarade Morrison, »men jag tror, att Gud kan det». Hela den protestantiska missionen kan också med skäl sägas vara ett Guds verk genom sina tjänare. Morrison hade obeskrifliga svårigheter att bekämpa, men han höll ut i tro och kärlek, och hans efterföljare ha liknat honom i mer eller mindre grad. En tid nödgades han tillbringa utom Kinas gränser. Han och hans vänner stodo liksom vid en sluten port, fast beslutna att träda in därigenom vid första möjliga tillfälle, hvilket de ock gjorde.

Framgångar. År 1814 döptes den först omvände kinesen, och 35 år sedan Morrison landsteg i Kanton — 1842 — fanns det 6 kristna. Efter ytterligare 35 år — 1877 — hade deras antal ökats till 13,035. Tretton år senare — 1890 — voro de 37,287. År 1900 var kommunikanternas antal 112,808. Framgångarna från 1900 till 1904 visa följande

Jämförelsetabell.

	1900	1904	ökning procent
Protestantiska missionärer i Kina	2,785	3,107	13
Kinesiska medhjälpare	6,388	8,313	30
Kommunikanter	112,808	131,404	17
Missionsstationer	653	765	17
» utstationer	2,476	3,666	48
Sjukhuspatienter	691,732	880,304	27
Dagskolor	1,819	2,100	15
Lärjungar i dessa skolor	35,412	43,275	22
Högre bildningsanstalter	170	275	62
Studerande i dessa	5,150	7,283	41

Sedan 1904 ha framgångarna på alla områden varit stora, men de senaste uppgifterna saknas.

Kinesers vittnesbörd om missionen.

Angående rättänkande kinesers tankar om missionen i närvarande tid få vi en föreställning genom följande korta utdrag ur edikt och proklamationer. I ett kejserligt edikt af 1891 heter det bl. a.: »Kristendomen har till ändamål att leda människorna in på dygdens väg. — — — — — — — — — —

Missionärernas verksamhet med sjukvård och barnuppfostran visar kristendomens barmhärtiga ande.

Hvarje gång landsplåga hemsökt vårt land, ha de alltid varit redo att göra godt och afhjälpa nöden».

Ur en proklamation år 1895 må anföras följande:

»Missionärerna äro i sanning goda människor. De söka ej att rikta sig själfva, ja, de fika ej ens efter människors beröm».

Efter 1900 års händelser skrefs följande: »Såsom varande guvernör har jag tagit noga kännedom om verkliga förhållandet och funnit, att den kristna religionens arbete öfverallt går ut på att uppmana människor till ett rättfärdigt lefverne. — — — De (missionärerna) älska andra människor som sig själfva och göra ingen skillnad mellan olika nationer. — — — Om vi jämföra, hur vi behandlat missionärerna, och hur de handlat mot oss, måste ej då hvar och en, som har den ringaste aktning för rätt och rättvisa, blygas öfver vårt uppförande? — — — Hur besynnerligt, att vi kineser, Konfusii efterföljare, ej skulle förstå att sätta värde på goda gärningar.» — — —

Den, som vet, huru svårt kineserna ha att erkänna egna fel och uppskatta det goda hos andra, fattar bäst betydelsen af ofvan anförda yttrande.

Ett annat trovärdigt vittnesbörd.

Förenta staternas minister i Peking, Denby, skref den 5 sept. 1900: »Ända från början har den kristna missionen i Kina fyllt sin uppgift att upplysa och på annat sätt gagna kineserna. Missionärerna hafva varit kinesernas uppfostrare. De ha författat originalarbeten på kinesi-

ska, de ha öfverfört utländska verk till detta språk, de ha upprättat skolor, seminarier, universitet och sjukhus, de ha infört konster och vetenskaper i Kina, de hafva varit förelöpare för handeln. Andra européer, vare sig turister eller bofasta, lefva främmande för landets folk. Missionären åter är kinesens ständige kamrat och vän. Han är alltid sysselsatt med kärleksverk.» —

Men, frågar nu någon, hvad är driffjädern till missionens underhållande och missionärernas handlingar? Då svaras: Kristi kärlek tvingar dem.

Arbetarne äro få.

Af ofvanstående tablå synes, att 1904 var missionsarbetarnes antal (kvinnor inberäknade) 3,107. Detta synes vara ett rätt stort antal, och dock finns det omkring 130,994 kineser för hvarje missionsarbetare. Men låt oss tillägga de kinesiska medhjälparne, så blir det ändå öfver 35,000 människor för hvarje missionsarbetare.

Om vi hade jämförelsevis lika stort antal kristna lärare som Kina.

Hur skulle det vara i vårt land, om präster och lärare skulle utdelas efter en liknande skala? Jo, i Norrköping med omnejd finge man då två lärare. Och hur skulle det vara i Stockholm? Jo, 8 lärare, 1 lärarinna och 1 diakonissa.

Huru många landssocknar skulle ej bli utan allt, hvad kristendomslärare heter!

Det stora behofvet af förstärkning gör sig därför starkt gällande. Sommaren 1903 hölls ett möte på Ku-ling, då omkring 200 missionärer voro närvarande, tillhörande 26 olika missionssällskap och representerande 6 skilda länder. (Se häftet 3 »Ljusglimtar i mörkret»). Där voro grånade Herrens kämpar, som i omkring 50 år verkat i Kina, och unga vittnen i blomman af sin ålder. Alla voro de dock som »ett hjärta och en själ», upptända af helig nitälskan för Kinas frälsning ur andligt och le-

kamligt mörker. De sände sedan ett upprop till alla andra missionärer i Kina, hvilka alla — så vidt man vet — antogo detsamma, hvarefter det sändes till de olika hemländerna med uppmaning att bedja om och arbeta för, att missionsarbetarnes antal måtte fördubblas i en snar framtid. Ur nämnda upprop vilja vi anföra följande:

»Vi äro i behof af flera missionärer. — — — För de gamla stationerna behöfva vi sådana, som hafva förmågan att undervisa och leda; för de nyare sådana, som kunna fostra, och för de oupptagna fälten sådana, som kunna bryta mark, öppna nya stationer och undervisa människorna till frälsning.»

»Men hvem är härtill skicklig? Förvisso icke den, som misslyckats hemma. De, som äro belåtna med sig själfva och säkra om framgång, äro lika olämpliga. *Vi behöfva män och kvinnor, som äro starka i tron, fasta i hoppet* och *brinnande i kärleken;* män och kvinnor *fulla med den Helige Ande.*»

»För hvad slags arbete behöfva vi dessa missionärer? För allt godt och ädelt arbete, som den Helige Ande manar oss att påbörja. — — — För det mångfaldiga skolarbetet, för den litterära och medicinska verksamheten behöfva vi flera män och kvinnor och flera institutioner. Vi behöfva icke blott personer, hvilka själfva ägna tid och krafter åt dessa verksamhetsgrenar, utan vi behöfva personer, som äga förmågan att *uppfostra* och *utbilda kineser* för dessa arbeten. Må därför missionssällskapen för nämnda ändamål utsända de bästa lärare och lärarinnor, de bästa doktorer, de bästa sjuksköterskor etc. Liksom intet offer är för stort, så är icke heller någon person för god att utgifva sig för Herrens räkning».

Gladstones tankar om missionsarbetet.

Den store statsmannen Gladstone sade, att det var den största ära, som händt honom, när en af hans släkt — brors- eller systerdotter — mot slutet af hans lefnad utgick som missionär.

Olika länders missionärer. I det protestantiska missionsarbetet i Kina ha de engelsktalande nationerna gått före och efter dem tyskarna. Sent omsider trädde äfven de skandinaviska länderna in i ledet. Af Sveriges söner och döttrar hafva omkring 200 förenat sig med korsets kämpar därute, och icke så få af dem ha redan offrat sina lif för Kinas folk. De första svenska missionärerna arbetade i främmande missionssällskaps tjänst, men nu finnas 5 svenska missionssällskap, som arbeta i Kina, — svensk-amerikanska ej häri inberäknade — nämligen: Svenska Missionen i Kina, Svenska Missionsförbundet, Helgelseförbundet, Alliansmissionen och Baptistmissionen.

Svenska Missionsförbundet. Svenska Missionsförbundets första sändebud till Kina anlände dit hösten 1890. Dessa ha under årens lopp efterföljts af andra, så att de till Kina utsända missionärernas antal år 1907 är 33. Af dessa ha 4 fått ingå i den eviga hvilan, och tre ha öfvergått till andra missionssällskap, hvadan de nuvarande äro 26. Missionens arbetsfält är i provinsen Hu-peh i Central-Kina.

Se vidare om Svenska Missionsförbundets kinamission häft. 3 »Ljusglimtar i mörkret».

Siffror som »tala».

Man har ofta sett, huru det i våra svenska tidningar klagats öfver, att alltför mycket offras för missionen både ifråga om penningar och människolif. Det kan därför vara af intresse att jämföra detta, med hvad ett krig kostar.

Det sydafrikanska kriget kostade England 250,000,000 pund sterling. En liknande summa vore nog att underhålla 11 missionärer i hvar och en af Kinas 9,037 städer under 25 år. Ännu är det ojämförligt större antalet af Kinas städer alldeles utan missionsarbetare.

Tänker man åter på de människolif, som offrades i

kriget, så utgör antalet af alla de missionärer, som någonsin lefvat och verkat i Kina, blott en bråkdel af denna stora summa.

Författarinnans kinesiska visitkort.

INNEHÅLL.

			Sid.
Förord			3
Inledning			5
Kap.	I.	Geografisk öfversikt	7
»	II.	Fysiska egenskaper etc.	14
»	III.	Drag ur Kinas historia	15
»	IV.	Styrelse och rättsskipning	19
»	V.	Familjen	24
»	VI.	Fotbindningen	29
»	VII.	Äktenskapet	32
»	VIII.	Bostäder	36
»	IX.	Möbler och husgeråd	38
»	X.	Födan	41
»	XI.	Kläder	43
»	XII.	Skolväsendet	46
»	XIII.	Litteratur	49
»	XIV.	Två sagor	54
»	XV.	Sjukdomar, begrafning etc.	56
»	XVI.	Kinesernas gudsdyrkan etc.	60
»	XVII.	Den kinesiska nationalkaraktären	64
»	XVIII.	Folkupplopp och dess orsaker	66
»	XIX.	Reformsträfvanden i mot- och medgång	69
»	XX.	Den katolska missionen	81
»	XXI.	Den protestantiska missionen	81